

א אֵיכָה וְיִשְׁכַּח בְּדֶרֶךְ הָעִיר רַבְתִּי עִם הַיְתָה כְּאַלְמָנָה רַבְתִּי בְּגוֹיִם שָׂרְתִי בְּמִדְיָנוֹת הַיְתָה לָמָס י בָּכּוֹ תִּכְבֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לַחְיָהּ אֵינֶלָּה מִנַּחֵם מִבְּרִי-אֲהֻבֶיהָ בְּלִי-רַעִיָּה

בית יהורא

רש"י

א (א) (איכה ושכח בדרך) וירמיה קתב ספר קינות ירמיה האט געשריבן די מגילת איכה והיא המגילה אשר שרף יהויקים על האח אשר על האש דם איז די מגילה וואס דער מלך יהויקים האט פארברענט אין פלאם פיער ווהי פה שלש אלפא ביתות דרונען הט ויך געפינן דריי אלף ביתין ואיכה ושכח, איכה נעיב איכה יועם, שוב הוסיף עליו אני הגבר שהוא שלש אלף ביתות דרונער הט ער גימערט דאס קפיטעל אני הגבר וואס גפינט ויך אין אים דריי אלף ביתין ושנאמר ועוד נוסף עליהם דברים רבים פהמה שלש כנגד שלשו ווי עס שטייט עס איז נאך אועלכע רייד אויף ווי גימערט גיווארן דריי מיושביה אליון פון אירע איינוואגער: (רבתי עם) ויודי תירה כמו רבת עם די יוד פון רבתי איז איבריג גלייך ווי עס וואלט גישטאנען רבת דם בעדייט ושהיתה עמה רבו איר באפעלקערונג איז גרויס גיוועזן ויש מדרשי אנדה הרבה עס איז דרויף דא א סאך מדרשי אנדה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו איך קום נור אויסטייטשען דעם פשוטען געדאנק פון פסוק: (היתה כאלמנה) ולא אלמנה ממש אבר ניט קיין ריכטיגע אלמנה ואלא פאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלנה נור ווי אפרו וואס איר מאן איז אנועק אין אויטע מדינה אין נאכהר וועט ער צו איר צוריק קומען: (ב) (בכו תכבה) ושתי בכיות על שתי חורבניות צוויי ווייניכצען אויף די צוויי בית המקדשן וואס נענען חרוב געווארען: (בלילה) ושהמקדש נשרף בלילה ווייל דער בית המקדש איז פאר ברענט געווארען ביא נאכט ודאמר מר זאגט פארנאכט האט דער שונא אינטער געצינדן דאס בית המקדש ודבר אחר בלילה לילה של בכיות מרגלים בתשעה חכמים

א כוונתו כז מלאמר ירמיה אזי כנגד רחמי עמי כבכתי עברתי פירם הים מתאמן ירמיה לומר אני הנגר ראה עני נפדתי למן ואני מחלל שם אמר אני הנגר ראה הוא התחיל הענין תשוב כז המגלה נביא אחר כתב שהרי עמה נביאים נתבטלו על חורבן הבית. לכ"כ ירמיה כתב ספר קינות והוא המגלה אשר ביקר וכו' שוב הוסיף עליו אני הנגר והיו כמו ענין כפי עלמו ולכן התחיל אני הנגר והודות בכך הוא התחיל ענין אחר וזה אחיה מנה פירוש ע"ט

א (א) ירמיה הנביא האט געקלאגט איכה ווי ויבט אליון די שטאט ירושלים נבתי עם וואס עס איז געווען אין איהר פיהל פאלק הייה אונ וי איז געווארן ווי איין פרוי וואס נארט אויף איהר מאן וואס איז פון איר אנועק אין ווייטן לאנד אונ וועט ויך אומקערען צו איר רבתי בגוים וי איז געווען איין פערשטען פון

א (א) איכה וישיבה בדרך העיר רבתי עם היתה כאלמנה רבתי בגוים שרתי במדינות היתה למס: י בכו תכבה בלילה ודמעתה על לחיה אינלה מנחם מבריה פלירעיה

אקעגן די פארברענטע דריי: (בכד) (גלמוד רבתי עם) ויודי תירה כמו רבת עם די יוד פון רבתי איז איבריג גלייך ווי עס וואלט גישטאנען רבת דם בעדייט ושהיתה עמה רבו איר באפעלקערונג איז גרויס גיוועזן ויש מדרשי אנדה הרבה עס איז דרויף דא א סאך מדרשי אנדה ואני באתי לפרש לשון המקרא כמשמעו איך קום נור אויסטייטשען דעם פשוטען געדאנק פון פסוק: (היתה כאלמנה) ולא אלמנה ממש אבר ניט קיין ריכטיגע אלמנה ואלא פאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אצלנה נור ווי אפרו וואס איר מאן איז אנועק אין אויטע מדינה אין נאכהר וועט ער צו איר צוריק קומען: (ב) (בכו תכבה) ושתי בכיות על שתי חורבניות צוויי ווייניכצען אויף די צוויי בית המקדשן וואס נענען חרוב געווארען: (בלילה) ושהמקדש נשרף בלילה ווייל דער בית המקדש איז פאר ברענט געווארען ביא נאכט ודאמר מר זאגט פארנאכט האט דער שונא אינטער געצינדן דאס בית המקדש ודבר אחר בלילה לילה של בכיות מרגלים בתשעה חכמים

א כוונתו כז מלאמר ירמיה אזי כנגד רחמי עמי כבכתי עברתי פירם הים מתאמן ירמיה לומר אני הנגר ראה עני נפדתי למן ואני מחלל שם אמר אני הנגר ראה הוא התחיל הענין תשוב כז המגלה נביא אחר כתב שהרי עמה נביאים נתבטלו על חורבן הבית. לכ"כ ירמיה כתב ספר קינות והוא המגלה אשר ביקר וכו' שוב הוסיף עליו אני הנגר והיו כמו ענין כפי עלמו ולכן התחיל אני הנגר והודות בכך הוא התחיל ענין אחר וזה אחיה מנה פירוש ע"ט

א (א) ירמיה הנביא האט געקלאגט איכה ווי ויבט אליון די שטאט ירושלים נבתי עם וואס עס איז געווען אין איהר פיהל פאלק הייה אונ וי איז געווארן ווי איין פרוי וואס נארט אויף איהר מאן וואס איז פון איר אנועק אין ווייטן לאנד אונ וועט ויך אומקערען צו איר רבתי בגוים וי איז געווען איין פערשטען פון

איכה א

**בָּנִינוּ בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאִיכִים: גִּלְתָּהּ יְהוּדָה מַעֲנִי וּמִרְבַּע עֲבֹדָהּ
הִיא יֹשְׁבָהּ בְּנוֹיִם לֹא מִצָּאָה מִנּוּחַ כְּלִי-רִדְפָהּ הַשִּׁנְיָה בֵּין
הַמְצָרִים: י דַּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלּוֹת מִבְּלִי בְּאֵי מוֹעֵד כְּלִי-שַׁעֲרֶיהָ
שׁוֹמֵמִין כַּהֲנִיָּה נֶאֱנָחִים בְּתוֹלְתֶיהָ נִזְנוֹת וְהָיָה מִרְעָה: ה הָיוּ צָרֶיהָ
לְרֹאשׁ אִיכָבָה שָׁלוֹ בִּי-יְהוָה הִנֵּה עַל-רֹב-פִּשְׁעֶיהָ עוֹלָלָהּ הִלְכּוּ
שְׂכֵי לִפְנֵי צָר: ו יוֹצֵא מִן-בֵּית מִבֵּית קִרִי צִיּוֹן כְּלִי-הַדְרָה הָיוּ שָׂרֶיהָ**

רש"י

בית יהודה

האור. דבר אחר כליל לילה של כניית מרגלים
בתשעה ג' בלז גרמה להם. דבר אחר כליל
שכל הסוכה כלילת השומע קולו בוכה עמו:
ומשעה על רחיה. מתוך שהיא בוכה תמיד: כל
רעה. ד' אלוהים: (ג) ג' דתה יהודה. מאלה: מעני.
מחמת עמי: ומרוב עבודה. שהכבדו עליה
כשדים: היא יושבה בנוים. ובמקום שגלתה ה'
וישבה שם לא מלכה מנוח: בין המצרים. שיש
נוכח מלכא ומלכא ואין מקום לנוח: המצרים.
בבוליים של שדה וכרם ומדרש אגדה בין שבעה
עשר בתמוז לתשעה באב: (ד) באי מועד. עולי
רגלים: נגזרת. לשון ינון ואין שורש בהיבט אלא
הגומל לבדה: (ה) ש' יושבים ו' בשלוח: הנה.

הדאויכה

(היא יושבה בגוים) ובמקום שגלתה וישבה
שם לא מצאה מנוח ויא יוא איז פארטריבען געווארען אין זיך פאנעצט
זיא אויף גיט געפינען קיין רוה: (בין המצרים) ושיש גובה מפאן ומפאן ואין מקום
לנוח עס איז דא אפארג פון ביידע וייטען אז עס איז גיטא קיין ארט צו אנטלויפן:
(המצרים) וגבוליים של שדה וקרם גרעניצן פון פעלדער אין גערטנער וומדרש אגדה
בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב דער מדרש אגדה זאגט. המצרים מיינט מען
צווישן שבעה עשר בתמוז וואס דר חורבן האט זיך אָנגעהויבן ביז תשעה באב וואס
דאס בית המקדש איז פארברענט געווארן: (ד) (באי מועד) וצולי רגלים יודען וואס
גייען עולה רגל זיין: (נגזרת) ולשון ינון ואין שורש פתיכה אלא הגימל לבדה נגזרת
איז טייטש טרוריג פון לשון ינון: (ה) (ש') ויושבים בשלוח זיין ויצען זיך רוהיג:

שפתי חכמים

אויכיים: ה דקל' אס ישבה בנוים לא מלכה מנוח אז נח
לה מלכה ממנה ולמה מקוין על זה. ל' כ'ס ומקום שגלתה
וישבה שם לא מלכה מנוח: ו דקל' אס כס אויכיים איז:
בשלוש עשרה לך פירש יושבים בשלוח לא שם בשלוח
ע"ס

פון וועגען מען איז גיט עולה לרגל אויף
זיי ד' ש' אירע אלע אירע טויזערען וועגען
פארטויסט כהניה אירע כהנים טוען וימצען
בחוליותיה אירע יוגג פרויען וועגען טרויעריג
והיא אונ זי די שטאט ציון איז ביטער צו
איר: (ה) היי זיי וועגען געווארען אירע
באליידיגער צו עלצטע אויכיים אירע פיינד
ש' זיי וועגען בשלוח כ' ד' דען גאט ער
האט איר געמאכט טרויערען ער פון וועגען
אירע פיהל זינד טויער אירע יונגע קינדער
וועגען געגאנגען אין געפענקעניש תאר דעם

באליי

דיא נאכט פון תשעה באב האפען גורם
גינעווען די מרגלים וואס זיי האפן גימאכט
אומזוסט וויינען, איז זיי גנור געווארען
די נאכט אייביג צו וויינען ודבר אחר
בליה שפל הבוכה בליקה השומע קולו
בוכה עמו נאך אטייטש איז בליקה ווייל
דער וואס וויינט פאנאכט דערנעקט די
צוהערער ואלען מיט אים מיט וויינען:
(ו' מענה על קחיה) ומתוך שהיא בוכה תמיד
ווייל זי וויינט שטענדיג: (כ' רעה) ואהביתה
אירע ליבהאפר: (ג) גלילה יהודה ומארגנה
פון איר לאגד: (מענה) ומחמת עוני דורף
ד' וואס מען קט זיי גיפייניגט: (ומרוב
עבודה) ושהכבדו עליה פשדים וואס די
פשדים האפען מיט זיי שווער גיארבייט:
שם לא מצאה מנוח דארט ויא יוא איז
זיא אויף גיט געפינען קיין רוה: (בין המצרים)
לנוח עס איז דא אפארג פון ביידע וייטען אז עס איז גיטא קיין ארט צו אנטלויפן:
(המצרים) וגבוליים של שדה וקרם גרעניצן פון פעלדער אין גערטנער וומדרש אגדה
בין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב דער מדרש אגדה זאגט. המצרים מיינט מען
צווישן שבעה עשר בתמוז וואס דר חורבן האט זיך אָנגעהויבן ביז תשעה באב וואס
דאס בית המקדש איז פארברענט געווארן: (ד) (באי מועד) וצולי רגלים יודען וואס
גייען עולה רגל זיין: (נגזרת) ולשון ינון ואין שורש פתיכה אלא הגימל לבדה נגזרת
איז טייטש טרוריג פון לשון ינון: (ה) (ש') ויושבים בשלוח זיין ויצען זיך רוהיג:

חיים וקיימים עד ישוב כ' מתרון אס ויכחו נאכלם ונ"ס
אס כ' אל הסתלקות הכהנים אליהם אלמנה מחם:
ג כפרק חלק כליל על עסקי לילה ופירש רש"י נפי שכו
איתו לילה כניית חם: ד דקל' ובי ים לעיר רעים. ל' כ'ס

זיי וועגען געווארען צו פיינד: (ג) קחיה
יהודה זי איז פארטריבען געווארען יהודה
פון איר לאגד פון וועגען פייך אונ זי
פיהל דינסט וואס די פשדים האפן אויף
איר באשווערט היא יושבה זי האט זיך
באנעצט אונטער די פעלקער אונ זי האט
גיט געפינען קיין רוהונג ד' רופיה אלע
אירע נאכיאגער האפען זי געטאן גרייכען
צווישען די גימאקען דאס איז פון שבעה
עשר בתמוז ביז תשעה באב: (ד) דרכי
זיין די וועגען פון ציון וועגען טרויעריג

2

בית יהודא

רמ"י

בַּצָּה חָסֵר כְּתִיבוּ דַר גְּאוּלִי פֹון שְׁנַת גְּאוּלִי
בְּלִנְתֹּתָהּ אִין גְּלוֹת: (יְמֵי עֲהָה) יוֹמִי
וּזְרָבֶן טַעַג וואס האָבען זײ גִּיבֶרענגט צו
אָרִיד בְּשִׁיחַ וְאַהִימָהוּ אִיד וועל רִיידען
וְתִכְרָה פֿל מַחְמַמְדִּיהַ שְׁמִיכִי קָרָם אִין זײ
וְאַכְען: (שַׁחֲקוּ עַל מַשְׁפָּחִיָּה) וְשָׁחֲקוּ עַל
פֿרִיעִיעֹן יִיף אויפֿן פֿאַרשטערִיג פֿון אִיר
וּמִדְּרֹשׁ אַנְדֵּה וְדִרְשׁוּ בְּלִשׁוֹן אַחֲרֹ דְּעַר
וְשִׁמְרוּ שׁוֹבְחִין בְּגוֹלָה בְּשִׁפְחוֹת וְיָמִים טוֹבִים
יּוֹם טוֹב וְשׁוֹמְטִים בְּשִׁבְעִיתוֹ אִין גֵּיט
וְהָיוּ הָאוֹמוֹת מְשַׁחֲקִים עֲלֵיהֶם הָאָבֶען דִּי
בְּאַרְצֵכֶם לֹא שְׁמַטְמִם וְעַכְשֵׁי בְּגוֹלָה תִּשְׁמַטּוּ
גֵּיט גַּהִישְׁטען שְׁמִיסָה אִין יַעֲצֵם אִין גְּלוֹ
שְׁפִתֵי

עמכם. על כן יסד הסייט מלא רודפתי וחסדו שנת גאולה.
ומספר רב"י דשנת גאולה חסד כתיב: ו' דק"ל דברים
דסתרי האדרי נצחו לאס וזכר ימי ענייב אס כן לא היה
מחמדים ואס מחמדים. אייב ימי ענייב. לכ"פ דאייבס בזמן
אחד דימי ענייב סך אחד החורבן וזכר ימי חורבנה שסכ"א
מכיר

פירוש ע"ט

קלאס דר מחסדיה אלע אירע גלוסטיגקייט
וואס זיי זענען געווען פון די ערשטע
טעג, נאך געדענקט זי בנפול עסא אין טאן
פאקען איר פאלק אין דער האנד פון דעם
פאליידיגער אונז עס איז ניט פארהאנדען
קיין העלפער צו איר ראנה צוים עס האבן
איר געזעהן די פאליידיגער זאכן זיי
האבען געזאכט אויף אירע פארשטע ר
יח

פאליידיגער: (1) וויצן אונז עס איז ארויס
געגאנגען פון די שטאט ציון גאר איהר
שנינהיים הייז ווערן געווארען אירע
הארטן אזוי ווי די אינדען וואס זיי האבן
נישט געפינען קיין ווידערג ווערן אונז זיי
ווערן געגאנגען אן קראפט פאר דעם נאך
יאגער: (2) זעה זי טוט געדענקן ירושלים
אין גלות די טעג פון איר פיין אונז איר

איכה א

ח חטא חטאה ירושלם על־כן לנידה היתה כל־מכבדיה הולידה
כי ראי ערותה גס־היא נאנחה ותשב אהור : ס טמאתה בשוליה
לא זכרה אחריתה ותדר פלאים אין מנחם לה ראה יהוה את־
עוני כי הגדיל אויב : י ידו פרש צר על כל־מחמדיה ביראתה
בית יהורא רש"י

שמחתם ועבדו כגולה תשמדו: (ח) הנידה לגולה
לשון נע וגד חסדמוכ"ר בלע"ז: ערותה קלוסה:
נאנחה: לשון כפעלה שושפיר"ר בלע"ז: גם היא
נאנחה: הוא שם דבר שושפיר"ר"א: (ט) טמאתה
בשוליה: לשון גנאי הוא דם נדותה ניכר בשולי
בגדיו כלומר חסאותיה גלויין הרבה עשאתן
בגלוי: דא זכרה אחריתה: כשהיו חושפין לא נתנו
לז מה תהיה אחריתן י לפיכך ותדר פלאים
ירידתה נפלות פלאים הרבה שהכל פלאים
שאינו לה מה שלא אירע לכל עיר: (י) ידו
פרש צר: עומן ומואב: ער כל מחמדיה: ספרי
תורות שנאמר ב דהם (תהלים יט יא) הנחמדים
מוהב הכל נפלו לבז כסך וזה נוסף נפלים על
ספרי תורות כדי לשירפס לפי שכתוב בזה
(דברים כג ד) לא יבא עמומי ומי: אשר צויתה
לא

לב מה תהיה אחריתן ווען זיית האבען געזינדיגט וואס
דער סוף דערפון וועט זיין ולפיכך ותדר פלאים נפלות פלאים איר
גידעריג איז זייער ווינדערליך ושהכל מפליאים וואס אלע ווינדערין זיך דרויף
ושאירע לה מה שלא אירע לכל עירו ירושלים האט געטראפען אזוי אנאומגליק
וואס קיין שום שטאט הט נישט געטראפען: (י) ידו פרש צר: עומן ומואב די יודישע
שונאים האבען זייערע הענד פארשפרייט: (על כל מחמדיה) וספרי תורות שנאמר
בהם הנחמדים מזהבו די ספרי תורות וואס ווענען גליסטגער פון גאלד והכל נפשו
לבז כסף וזהב והם נפלים על ספרי תורות לשורפם אלע גוים האבען זיך אבגיגען
מיט ראבינווען גאלד אין זילבר, אין עמון ומואב האבן זיך אבגיגען מיטן פארברענן
ספרי תורות ולפי שכתוב בהם לא יבא עמומי ומואב ווייל עס שטייט דם איור
סאר זיך מיט זיי נישט משרד זיין: (אשר צויתה לא יבאו פקדו לך) ואלו עמון ומואב
שפתי חכמים

ואח"כ אמר חכמה חנה הדסה ובתה ומבע דמערסו
לשון שפת ודלח דנויות רש"י דלי לשון שפתי דבר לחור
הוא ודלח שפתי המקדש הניל שחקן על שוממתי חנה
עכ"ל על שפתי חנה ובתה: י לא תזכור הניל ולמה
פירוש

יום טוב אונ שבת: (ח) חטא איין זינד
חטא זי האט געזינדיגט ירושלים על בן
דרום לנה צו איין פארואגלונג איז זי
געווארען דן כדוריה אלע די וואס האבען
זי געעקערט האבען זיא פארשעמט דען זיי
האבען געוועהן איר שאנד גס היא זי טוט
זיפצען וקעג אהר אונ זי האט ווידער
געקערט א הינטער איר פנים: (ט) אסאתה
אירע אומרייניגקייט איז אין איר זינס פון
אירע קליידער כלומר אירע עכירות ווענען
געווען אנטפלעקט יא זכרה אחריתה זי האט

האט

נָחִים בָּאוּ מִקְדָּשָׁה אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא-יָבֹאוּ בִּקְהֹל לָךְ: יֵא כֹל-עַמָּה נֹאחִים מִבְּקָשִׁים לָחֶם נָתַנוּ מִחֲמוּדֵיהֶם יָתִיר וְ בֹאכֶל לְהַשִּׁיב נֶפֶשׁ רָאָה יְהוָה וַהֲבִיטָהּ כִּי הִיטִי זִוְלָהָ: יֵב יוֹא אֲלֵיכֶם כֹּל-עַבְרֵי דָרְךָ הִבִּטּוּ וּרְאוּ אִם-יֵשׁ מִכָּאוֹב כַּמֶּכֶּאֱבִי אֲשֶׁר עוֹלָל לִי אֲשֶׁר הוֹנֶה יְהוָה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: יֵג מִמָּרוֹם שֶׁלֹּחַ-אֵשׁ בַּעֲצַמֹתַי וַיִּרְדֵּנָה פָּרַע רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁיבֵנִי אַחֲזֹר נִתְּנִי שׁוֹמֵמָה כֹּל-הַיּוֹם דָּוָה: יֵד נִשְׁקָר

בית יהורא

רש"י

רש"י

דא יבאו בקהל דר. אלו עמון ומואב: (יב) לא אליכם. לא תהא כללה הולת עוד לכל עובדי על דת אמרו חכמים מכלל לקובלנא מן השורה ר' ראו מה עשה לי הביטו וראו וגו': אשר עולל לי. אשר נעשה לי: אשר הונת ה'. אותי ביום חרון אפו גם זה לשון גי' (יג) וירדנה. אותה ויפטר אותה ע"י רדיו מ' ויסורין לכן הו"ל נדושה נ לפיתור בלשון יחידות כמו יעשה יכרסמה ירענה שהעלם ל' נקבה כמו דלת חומר (ויחזקאל לו ד) העלמות היבשות שבר כל אחת ואחת. ד"ל וירדנה כמו (שופטים יד ט) וירדו אל כפיו הריק את המזו נורר ורודה המזו מתוכו: (יד) נשקר עוד פשעי בידו. אין לתיבה

ביום חרון אפיו ער האז מיד טרודיג גימאכט אין טאג פון זיין גרום צארין וגם זה לשון גי' דער הנה איז אויף פון לשון גי' (יג) וירדנה. וירד אותה איז טייטש ויפטר אותה על ידי רדיו ויסורין ער האט זיא צוגבראכען דורכין מאכען גיוועלט'גען די יסורים ולכן הנני דגושה דרופער שטייט אין דער נון אפינטעלי וקפותרו בלשון יחידות צו טייטשין וירדנה אויף יעדן ביין באזינדער וכמו יעשנה יכרסמה ירענה שהעלם לשון נקבה וייל ציין רופט מען ווייבלד וקמה דאמ' אחר העצמות היבשות אויף ווי עס שטייט די טריקעני ביינער, אזוי דא מיינט מען ופטר כל אחת ואחת ער האט צו בראכן יעדן ביין באזינדער ודבר אחר וירדנה כמו וירדו אל כפיו נאך א טייטש וירדנה והריק את המזו ער הט אויסגילערט דם מארץ וגורר ורודה המזו מתוכו ער האט ארויסגילעפט אין אויסגילערט דם מארץ פון דא ביינער: (יד) נשקר על פשעי בידו ואין לתיבה זו דמיון במקרא אין שפתי חכמים

לכח כפך וחס: ועצמים ומואבים רבים לכח את התיבה כדי לעקור לא יבא עצמים ומואבי וכו': ד כפך חלק ופדשי ו"ל חד ליפנא לקובלנא כחש לו דהס וירענה לרכים וכו' ש"י אח"כ ראו מה עשו לי כול' הדיעה נערה לרכים: מ חללה ס' מה וירדנה כד"ל וכתב שהוא פירוש ע"ט

האטען געפאטען דאס זיי נאלען גיט קומען אין דעם קהל וואס צו דיר איז: (יא) ד' גאר איר פאלק טוען זיפצען אונג בעטן ברויט זיי האבען גענעבען זייערע גלוסט'גקייט פאר עסין צו דערקוויקען איר לייב ראה ו' זעה דו גאט דאס איך בין געווארן איין פרעסערען: (יב) דא אריב' עס זאל גיט קומען אויף אייך אזוי איין צרה אלע וואס פארען איפער דעם וועג פון דער תורה ה'ישה קוק אונג זעהט אויב עס איז פאר געצויכענע

געצויכענע

איכה א

**על פשעי בידו ישתרגו עליו ער-צוארי הכשיל בתי נתנני אדני
בידי לא-אובל קום: טו סלה כה-אבירי אדני בקרבי קרא עלי
מועד לשבר בחרתי נת דרך אדני לבתולת בת-יהודה: טו ער-**

רש"י

בית יהודה

פסוק געפינט מען ניט קיין גלייכין צום
ווארט נשקד וובלשון ארמי של פסיקתא
קורין לדרבן מסקדא מלמד הנקדו נור אין
דער פסיקתא וואס איז ארמי לשון רופט
מען דאס לייטעריל פון דר יארומי וואס
אָפּטען גייען איינגישפאט, מסקדא וואָמער
אָנו זאג איך רש"י או ונשקדו איז טייטש
נקודים מנומרים ומסומנים געפינטעט אין
גיפּלעקלעט אין געצייכנט וְהוּ פֿשעי בידו
של הקדוש ברוך הוא לוקרן וְעִינֵי מִיַּנְע
וְיָגַד פֿאר'ן אייגערשטין דערמאנט גיווארין
ולא נשפח מנינם ופשלומיהם עס איז ניט
פרגעטין גיווארין זייער צאל אין באצאלונג:
(ישתרגו) ונעשו קליעות ועלו על
צוואריו זיי זענען געווארען פלעכטליך אין
האפען זיך פארצויגען אויף מיין האלד
דער משנה געפינט מען דאס לשון אין
צו די פּעטין: (טו) סלה ורמס ורמס
סולו סולו המסלה טרעט אויס די שטעצקי:
אנאברייטונג פון זעלנער זאקען אויף מיר
דהוא שמה מלוי מלוייהו אננער רבנים
שנה שנה לצאתם ממצרים תמוז פנים
ליאנגען פון מצרים איז גיוועזן צוויי
מרגלים ליל תשעה באב דרופער איז
געקומען די נאכט פון תשעה באב וְשַׁעֲלִיָה
איז אויסגעצט גיווארין די נאכט אייביג
איז טייטש הארגיגען ופמו פורה דרכתי
דעם קעלסער גיטרעטין ופדורך ענבים
אויס צו ציען זייער פלוט ופך רמס הנשים
שפתי חכמים

לתיבה זו דמיון במקרא ובלשון ארמי של פסיקתא
קורין לדרבן מסקדא מלמד הנקדו נור אין
דער פסיקתא וואס איז ארמי לשון רופט
מען דאס לייטעריל פון דר יארומי וואס
אָפּטען גייען איינגישפאט, מסקדא וואָמער
אָנו זאג איך רש"י או ונשקדו איז טייטש
נקודים מנומרים ומסומנים געפינטעט אין
גיפּלעקלעט אין געצייכנט וְהוּ פֿשעי בידו
של הקדוש ברוך הוא לוקרן וְעִינֵי מִיַּנְע
וְיָגַד פֿאר'ן אייגערשטין דערמאנט גיווארין
ולא נשפח מנינם ופשלומיהם עס איז ניט
פרגעטין גיווארין זייער צאל אין באצאלונג:
(ישתרגו) ונעשו קליעות ועלו על
צוואריו זיי זענען געווארען פלעכטליך אין
האפען זיך פארצויגען אויף מיין האלד
דער משנה געפינט מען דאס לשון אין
צו די פּעטין: (טו) סלה ורמס ורמס
סולו סולו המסלה טרעט אויס די שטעצקי:
אנאברייטונג פון זעלנער זאקען אויף מיר
דהוא שמה מלוי מלוייהו אננער רבנים
שנה שנה לצאתם ממצרים תמוז פנים
ליאנגען פון מצרים איז גיוועזן צוויי
מרגלים ליל תשעה באב דרופער איז
געקומען די נאכט פון תשעה באב וְשַׁעֲלִיָה
איז אויסגעצט גיווארין די נאכט אייביג
איז טייטש הארגיגען ופמו פורה דרכתי
דעם קעלסער גיטרעטין ופדורך ענבים
אויס צו ציען זייער פלוט ופך רמס הנשים
שפתי חכמים

הוא לשון יחידות אזי קשה דעמיוני משמע רבים וירדנה
משמע יחידה ועל כרחך לרבים לפרש סיבה כל אחת ואחת
לחזקת אס היה טוץ הרבים כמו שכתב החוקני בש' ויחי
דהאי וירדנה כרכות משמע לא היו משתמע דשיכר כל
סעלמות גם משמע שזכרם נחת אחת ואין הסבה כ"כ
גדולה כמו אס סיבה כל אחת ואחת כפני פלמס ומדע
מירוש צ"ט

געצייכענט דער יאך פון מיינע עבירות
אין די הענט פון השם יתברך זיי זאלען
זיט פארנעמען ווערען אין איהר צאהל
ישתרגו זיי זענען געווארען געפלאכטען
אונ זענען אויפגענאנגען אויף מיין האלד
הכשיל ער האט געמאכט שטרויכלען מיין
קראפט יהני גאט האט מיך געגעבען אין
אולקע דאס איך קען ניט אויפשטיין:

בי

אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיהַ עֵינַי עֵינִי יֵרְדָּה מִיָּם כִּי־רָחֵק מִמֶּנִּי מְנַחֵם מִשִּׁיב
נַפְשִׁי הָיוּ בְנֵי שׁוֹמְמִים כִּי נָבַר אוֹיֵב: יוֹ פֶּרְשָׁה צִוּן בִּידֶיהָ אֵין
מְנַחֵם לָהּ צוּה יְהוָה לִיעֲקֹב סִכִּיכִי צָרִיו הִוְתָּה יְרוּשָׁלַם לְנֶדְהָ
בִּינִיהֶם: יי צָדִיק הוּא יְהוָה כִּי־פִידֻו מְרִיתִי שְׁמַע־נָא כָל־

בית יהודא

רש"י

טַרְעֵטִין דִּי פְרָוּיָעֵן אֵין אוֹיִסְגֶּעצִיגֶען זײַער
בְּלוֹט: (טז) (עֵינִי עֵינִי) וּפְלֹמֶר תְּמִיד עֵינִי
יֵרְדָּה מִיָּם שְׁטַענְדִּיג טְרִיטֶען מִינַע אוֹיגִין
וּפְלֵ הַלָּשׁוֹן מְלֻמֵּד שְׁאֵין הַפּוֹגוֹת דָּאס
טאַפֿעלע וואָרט עֵינִי ווִיזט אָ דִּי אוֹיגֶען
הָעֵרִין נִיט אוֹיף צווא רִינען: (יז) (פֶּרְשָׁה
צִוּן בִּידֶיהָ) וּפְמֹ וּפֶרֶשׁ יָדִיו בְּקֶרְבּוֹ אוֹזִי
וְיֵא עָס שְׁטִיט עַר וָעֵט צווא שְׁפִרִיטֶען
זײַנע הָעֵנֶד צווישען אִים וּפְאָדֶם הַמֹּלֶךְ
יָדִיו מוֹלִיכִם וּמְבִיאִם וּמַצְטָרֶם בְּהֶם אוֹזִי ווי
אַמֶּענֶשׁשׁ וואס דִּרִיט מִט דִּי הָעֵנֶד אַהִין
אֵין צוּרִיק אָ עַר אִזּו זיך מַצְעַר (דָּבָר
אַחַר פֶּרְשָׁה צִוּן לָשׁוֹן שְׁבִירָהוּ נָאָז אַ טִיטֶשׁ
אִזּו פֶּרְשָׁה בְּרַעֲכִין וּפְמֹ פֶּרֶשׁ אֵין לָהֶם
עָס אִזּו נִיטָא וָעֵר נָאָז זײַא אָבְרַעֲכִין
אַשְׁטִיקַעל בְּרוּיט וְלֵא יִפְרֹסוּ לָהֶם עַל אָבֵל
נִיט אָבְרַעֲכִין פֶּרְוִיטֶעט וָעֵנֶן וָעֵט עָס וָעֵט בִּי זײ אָקְרֹב שְׁטאַרְבִּין מִעַן זָאָל
זײ דֶּעַרְבִּי טְרִיטֶטִין, אָנאַבֵּל ר"ל שְׁקֵעֵן פֶּרַעמֶדִי דִּי עֶרֶשְׁטִי סַעוּדָה אֶשְׁטִיקַעל בְּרוּיט
אוֹזִי הָאָט מְנַחֵם בְּהַאָטֶטִין דָּאס וואָרט פֶּרְשָׁה מִט דִּיא וָעֵרֶטֶעַר פֶּרֶשׁ, יִפְרֹסוּ
וּבְקָשׁוֹן מִשְׁנָה פֶּרִיסָה קִימְתוֹ אֵין מִשְׁנִיּוֹת גֶּעפִּינֶט מִעַן דָּאס וואָרט פֶּרִיסָה עָס אִזּו
נָאָז גֶּעבִּירֶעַן אָב גִּבְרַאכִין אֶשְׁטִיקַעל וּמִשְׁמַעוֹ פְּאָדֶם הַמִּצְטָרֶעַר שְׁחֹבֵק אֵת יָדִיו
וּמִשְׁבֵּרִם תִּסְפֹּת מִצְאִתִּי דִּר פֶּרַאסְטֶר פֶּשֶׁט אִזּו פֶּרְשָׁה אוֹזִי ווי אֵינְעֶר וואס אִזּו זיך
מַצְעַר בְּרַעֲכֶט עַר זיך דִּיא הָעֵנֶד: (צוה ה') לִיעֲקֹב סִכִּיכִי צָרִיו, וְצוּה עַל יַעֲקֹב
שְׁהִיּו צָרִיו סִכִּיכִי, עַר הָאָט גִּבְרַאכִין אָ דִּי שׁוֹנָאִים זָאָלען שְׁטַנְדִּיג זײַן אַרום יַעֲקֹבִין
וְאִי קֶשְׁלִי קֶבֶל וּלְאַשׁוּר הִגְלָה סִנְחָרִב אֵת אוֹיְבֵיהֶם עִמּוֹן וּמִוָּאֵב וְהַשִּׁיבִם אֲצֵלֶם וְהִם
מִקְּתָרִים אוֹתָם אִפְּרִי סִנְחָרִב הָאָט זײַא פֶּרַטֶר־רַעַן קִיין בְּבֵל הָאָט עַר לֶעבִין זײ
בְּאוּעֶצֶט עִמּוֹן וּמִוָּאֵב זײַערע שְׁטַענְדִּיגֶע פִּינְד וָעֵלְכֶע הַאָבֶען אוֹיף הֵינֶט זײַא
גִּפְּיִינֶט וּפְמֹ שְׁאַמְרוּ בְּמִסְכַּת קִידוּשִׁין הוּמָנִיא אִיכָא בְּבֵל כּוּכָה דַּעמוֹנָאִיו אוֹזִי
ווי דִּי גְמָרָא זָאָגט אֵין קִידוּשִׁין דָּס דִּארְף הוּמָנִיא וואס אֵין בְּבֵל וָעֵרֶט אוֹזִי גֶערוּפֶן
ווייל דָּאס אִזּו פֶּר מִט עִמּוֹנִים: (לְנֶדְהָ), וּלְרִחוּק לְבִיזוֹ צו אֶשְׁעַנְדִּלֶךְ דֶּרוּוִיטֶעַרִינֶג:

שפתי חכמים

לְחַמֵּם דַּחֵף אֵת מוֹלִי מוֹלִי דַּחֵף קִיָּא עַל מוֹעֵד לְסִבּוֹר
כְּחֹרֵי וּפִי רִש"י קֶשְׁטִין סִבּוֹר חֶסֶד בְּכָל אֶחָד חֶסֶד מִלָּא
עֲבָדִין אֵין יוֹמִים ר"ל לֵאמֹר יוֹם לְחֹבִין הַשְׁלֵמָה לְרִש"י
פִּירוּשׁ ע"ט

רַחֵם הַנֶּשִׁים לְהוֹלִיֵּא דַחֵם: (פו) עֵינִי עֵינִי כְּלִימֶר
תַּחֲזֵר עֵינִי יוֹרְדֶם מִיָּם כָּל הַלָּשׁוֹן מְלֻמֵּד שְׁאֵין
הַפּוֹגוֹת: (יז) פֶּרְשָׁה צִוּן בִּידֶיהָ, כְּמוֹ (וּשְׁעִיָּה כֶּסֶף
יֵל) וּפֶרֶשׁ יָדִיו בְּקֶרְבּוֹ כְּלֻמֵּד הַמֹּלֶךְ יָדִיו מוֹלִיכִם
וּמְבִיאִם וּמַצְטָרֶעַר בְּהֶם, דָּבָר אַחֵר פֶּרְשָׁה לִיּוֹן
לָשׁוֹן שְׁבִירָה כְּמוֹ (אִיכָה ד' ד') וּפֶרֶשׁ אֵין לָהֶם
לִאכָּל לִנְחָמוֹ עַל מָתוֹ כִּךְ חֲבֵרוֹ מִנְחָה וּבְלָשׁוֹן
מִשְׁנָה פִירוּסוֹ קִימְתוֹ וּמִשְׁמַעוֹ כְּלֻמֵּד הַמִּצְטָרֶעַר
שְׁחֹבֵק אֵת יָדִיו וּמִשְׁבֵּרִם: תּוֹסֵפֶת מִלֻּחֵת: צוּה
ה' לִיעֲקֹב סִכִּיכִי צָרִיו, לֵאמֹר עַל יַעֲקֹב שִׁיבֵי לָרִיו
סִכִּיכִי אֵף כֶּשְׁלֵנוּ לְכָל וּלְאַשׁוּר הִגְלָה סִנְחָרִיב
אֵת אִיִּיבֵיהֶם עִמּוֹן וּמוֹאֵב וְהַשִּׁיבִם אֲלֵיהֶם וְהִם
מִקְּתָרִים אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁ בְּמִסְכַּת קִידוּשִׁין הוּמָנִיא
אִיכָא בְּכָל כּוּכָה דַּעמוֹנָאִיו: יְנֶדְהָ עַל לְרִחוּק
לְבִיזוֹ

אַשְׁטִיקַעל בְּרוּיט וְלֵא יִפְרֹסוּ לָהֶם עַל אָבֵל
נִיט אָבְרַעֲכִין פֶּרְוִיטֶעט וָעֵנֶן וָעֵט עָס וָעֵט בִּי זײ אָקְרֹב שְׁטאַרְבִּין מִעַן זָאָל
זײ דֶּעַרְבִּי טְרִיטֶטִין, אָנאַבֵּל ר"ל שְׁקֵעֵן פֶּרַעמֶדִי דִּי עֶרֶשְׁטִי סַעוּדָה אֶשְׁטִיקַעל בְּרוּיט
אוֹזִי הָאָט מְנַחֵם בְּהַאָטֶטִין דָּאס וואָרט פֶּרְשָׁה מִט דִּיא וָעֵרֶטֶעַר פֶּרֶשׁ, יִפְרֹסוּ
וּבְקָשׁוֹן מִשְׁנָה פֶּרִיסָה קִימְתוֹ אֵין מִשְׁנִיּוֹת גֶּעפִּינֶט מִעַן דָּאס וואָרט פֶּרִיסָה עָס אִזּו
נָאָז גֶּעבִּירֶעַן אָב גִּבְרַאכִין אֶשְׁטִיקַעל וּמִשְׁמַעוֹ פְּאָדֶם הַמִּצְטָרֶעַר שְׁחֹבֵק אֵת יָדִיו
וּמִשְׁבֵּרִם תִּסְפֹּת מִצְאִתִּי דִּר פֶּרַאסְטֶר פֶּשֶׁט אִזּו פֶּרְשָׁה אוֹזִי ווי אֵינְעֶר וואס אִזּו זיך
מַצְעַר בְּרַעֲכֶט עַר זיך דִּיא הָעֵנֶד: (צוה ה') לִיעֲקֹב סִכִּיכִי צָרִיו, וְצוּה עַל יַעֲקֹב
שְׁהִיּו צָרִיו סִכִּיכִי, עַר הָאָט גִּבְרַאכִין אָ דִּי שׁוֹנָאִים זָאָלען שְׁטַנְדִּיג זײַן אַרום יַעֲקֹבִין
וְאִי קֶשְׁלִי קֶבֶל וּלְאַשׁוּר הִגְלָה סִנְחָרִב אֵת אוֹיְבֵיהֶם עִמּוֹן וּמוֹאֵב וְהַשִּׁיבִם אֲצֵלֶם וְהִם
מִקְּתָרִים אוֹתָם אִפְּרִי סִנְחָרִב הָאָט זײַא פֶּרַטֶר־רַעַן קִיין בְּבֵל הָאָט עַר לֶעבִין זײ
בְּאוּעֶצֶט עִמּוֹן וּמִוָּאֵב זײַערע שְׁטַענְדִּיגֶע פִּינְד וָעֵלְכֶע הַאָבֶען אוֹיף הֵינֶט זײַא
גִּפְּיִינֶט וּפְמֹ שְׁאַמְרוּ בְּמִסְכַּת קִידוּשִׁין הוּמָנִיא אִיכָא בְּבֵל כּוּכָה דַּעמוֹנָאִיו אוֹזִי
ווי דִּי גְמָרָא זָאָגט אֵין קִידוּשִׁין דָּס דִּארְף הוּמָנִיא וואס אֵין בְּבֵל וָעֵרֶט אוֹזִי גֶערוּפֶן
ווייל דָּאס אִזּו פֶּר מִט עִמּוֹנִים: (לְנֶדְהָ), וּלְרִחוּק לְבִיזוֹ צו אֶשְׁעַנְדִּלֶךְ דֶּרוּוִיטֶעַרִינֶג:

לְחַמֵּם דַּחֵף אֵת מוֹלִי מוֹלִי דַּחֵף קִיָּא עַל מוֹעֵד לְסִבּוֹר
כְּחֹרֵי וּפִי רִש"י קֶשְׁטִין סִבּוֹר חֶסֶד בְּכָל אֶחָד חֶסֶד מִלָּא
עֲבָדִין אֵין יוֹמִים ר"ל לֵאמֹר יוֹם לְחֹבִין הַשְׁלֵמָה לְרִש"י
פִּירוּשׁ ע"ט

כִּי רַחֵם ווייל עָס הָאָט זיך דֶּרוּוִיטֶעַרִינֶג
פִּון מִיר אֵיין טְרִיטֶטֶעַר עַר זָאָל דֶּעַר
קוֹיִקֶען מִיין לִיב הִי מִינַע קִי־דֶעַר וָעֵנֶן
גֶּעוואָרען פֶּרְוִיטֶט דֶּעַר פִּינְט הָאָט
זיך גֶּעשְׁטאַרְקֶט: (יז) פֶּרְשָׁה דִּי שְׁטָאט צִוּן
טוֹט פֶּרַשְׁטִיקֶען אִירַע הָעֵנֶט מִט קְלָאָן
וָעֵנֶן פִּיהָ צַעַר אִיָּה גָאָט הָאָט גֶּעפֹּאטֶען
אוֹיף יַעֲקֹב זײַנע בְּאִלְדִּירִיגֶער זָאָלען אַרום

מִינַע

איכה א

סַעֲמִים הָעַמִּים קָרִי וְרָאוּ מִכְאֲבִי בְּתוֹלְתִי וּבְחֹרֵי הָלָכִי בִשְׁבִי:
יֵם קִרְאֹתִי לְמֵאֲהָבִי הֵמָּה רִמּוֹנִי כֹהֲנִי וְזִכְנִי בַּעִיר נֹעֵזוּ בִּי-בִקְשׁוּ
אֲכָל לֶמֶן וּיְשִׁיבוּ אֶת-נַפְשִׁי: כִּי רָאָה יְהוָה בִּי-צָר-לִי מֵעִי חֲמַרְמָרוּ
נַהֲפֹךְ לִבִּי בִּקְרָבִי כִּי מָרוּ מִרִּיתִי מִחוּץ שַׁבְּלָה-חֶרֶב בְּבֵית כְּמוֹת:

רש"י

בית יהודא

לכזו: (ויס) קראתי למאהבי ולאוהבים שמתאים
 עמם באוהבים צו די וואס ווייזן זיך
 זיי וייל וואלטין מיך קיב גיהאט: (המה
 רמזי) זאגט רש"י ופגון בני ישמעאל טהיו
 יוצאים לקראת הנזירים אזוי ווי די ישמעאלים
 זענען אקייגין גיגאנען די פארטריבענע
 יודין ופשהו השבאים מליכים אותם דרך
 עליהם ווען די פאנגער האבען דורך זיי
 די יודען אדורך געפירט ומראים את עצמם
 באילו מרחמים עליהם אין זיי האבן זיך
 געווינען גלייך ווי זייל האבען אויף זייל
 לחמנות והיו מוציאים להם מיני מלוחים
 עונדות נסוחים אין זיי האבן ארויסגברנגט
 גיזאלצענע עסענס אין אנגיבלינע פכארנס
 נפסבורים שהוא יין האבן יודין געמיינט
 די פכארנס זענען מיט וויין וואלקים
 אין זענען אדורשטיג געווארען אין געוואלט
 אין אז ער הט אויסגברנגט דעם פכארנס מיט די ציין ווייל די הענד זענען ביי
 זיי געבינדען גיווענען והיתה הרוח נכנסת במעיו והוא מתו אזי דער ווינד אריין אין
 זיינע גידערים אין ער אז דערפון גשטארבן והוא שאמר הכתוב ביער בצער בצער תלינו
 דא זאגט דער פסוק איר האט גיגעכטיגט אין די אראבישע וועדערע ולקראת צמא
 התיז מים יושבי ארץ תמא בלחמו קדמו נודדו אקייגין דיא דארשטיגע האט איר
 געזארגטן ארויס ברענגין וואסער איר פאנצער פון לאנד תמן נאכדעם ווי איר
 האט זיי גיגעבן גיזאלצענע עסנס: (וישיבו את נפשם) ופדין שיישיבו את נפשם אז
 זיי זאלען זיך דערהאלטען וזייער לעבען: (כ) (חמרמרו) ופוזצו זענען איינגעשרומפן
 געווארען וויש פוה בלשון משנה נפלה נפלה לאור ונחמרו בני מעיהו אין משניות געפינט
 מען דאס ווארט נחמרו אנעוץ וואס אזי אריין גיפאלען אין פייער אריין אין זיינע
 גידערים זענען איינגעשרומפן געווארען: (בבית כמות) ובתוף הבית היתה אימת שדים
 דפזיקין ומלאכי מותו אין שטיב אזי גיווען אשרעק פון שדים אין פארשידענע מזיקים
 שפתי חכמים

סיה לזון נע גר ולא פירם גיכ לזון ריחוק שיהי גיכ
 יכזו לפדס כן לפי הענין יותכ נכון היינו סא דלעיל הוא
 מירוש ע"ט

סיה לזון נע גר ולא פירם גיכ לזון ריחוק שיהי גיכ
 יכזו לפדס כן לפי הענין יותכ נכון היינו סא דלעיל הוא
 מירוש ע"ט

מיינע יונג פרויען אונ מיינע בחורים זענען
 געבאנען אין געפענקעניש: (יט) קראתי איך
 האב גערופען צו מיינע לייעב האבער זיי
 זאלען מיר העלפען אבער זיי האבן מיר
 אפגעזארגט כתיב אונ ווען איך זאל רופען
 צו מיינע פהנים אדער צו מיינע עקסטע
 זיי זאלען מיר העלפען יידיש ווי קענען זיי
 מיר העלפען דאס זיי זענען אליין פאר
 גאנצען פון הונגער אונ קענען זיך אליין
 נישט העלפען ווי זאלען זיי מיר העלפען

אין

מגילת איכה א ב

ה

כא שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי כל-איבי שמעו רעתי שטן
כי אתה עשית הבאת יום-קראת ויהיו כמיני : כב תבא כל-רעתם
לפניך ועולר למו כאשר עוללת לי על כל-פשעי כי רבות
אנחתי ולבי דוי :

ב " איכה יעיב באפו אדני את-בת-ציון השליך משמים ארץ
תפארת ישראל ולא-זכר הדרם-רגליו ביום אפו :

בית יהורא

רש"י

ומזיקים ומלאכי מות מחוץ חרב האויב משפלתו אין פון דרויסן
האט דיא שווערד פון פיינד גיהארגט :
(כא) (כי אתה עשית) זאגט רש"י ואתה
גרמת לי שהם שונאים אותי דיא האסט
מיר גורם גיוועזין וואס די גוים האבען
מיד פיינד ושהבדלתנו ממאכלם וממשתיהם
ומהתחתן בם וייל האסט מיר אפגשיידט
ניט צו עסין אדער טרינקען אין משדך
זיין מיט זיי ואם נתחתי בהם היו מרחמים
עלי ועל בני בגותיהם ווען איך זאל מיר
גיוועזין מיט זיי משדך זיין וואלטין זיי
זיך אויף מיר אין אויף זייערע אייניקלעך
גיוועזין דערפארמיט : (הבאת יום קראת)
והלואי והבאת עליהם יום המועד שקראת
עלין הלוואי זאלסט אויף מייע שונאים
ברענגין אונזלעכע טעג פון פורענות ווי די האסט
גיברענגט אויף מיר : (ויהיו כמוני)
וברעהו אנן שבעטי טעג : (כב) (תבא כל רעתם לפניך) זאגט רש"י ויזכרו ויפקדו
עונותם לפניך זייערע זינד זאלין פאר דיר דרמאנט אין געציילט ווערין : (ועולר
למו) ופעול למו אין זאלסט זיי טיען וכמו גם במעליו יתנבאו ווי עס שטייט אויף
אין זיינע ווערק דערקענט מען ווכפרי מעליו אין אזוי ווי די פרוכט פון זיינע ווערק :
(א) (איכה יעיב) אזי טייטש ויאפילו ער האט פארנעפילט וכמה דאח אחר והשמים
נתקדירו בעבים ווי עס שטייט דיא הימלן זענען פארפונגעטערט
געווארן דורך די וואלקינס : (משמים ארץ) ולאחר שהגביהם עד לשמים נאכדעם ווי
ער האט זיי אויפגיהויען ביז צום הימל והשליכם לארץ בבת אחת האט ער זיין
מיט איינמאל אראפ גיווארפען צוא דער ערד ולא מעט מעט ניט ביסלעכווייז, נור
ומאגרא רמא לבירא עמיקתאו פון הוכין בעליק אין טיפען גריב אריין : (הדרם רגליו)
שפתי חכמים

שפתי חכמים : (כ"ס כד טיטובו כו) :
שעדיין לא הביא רק שמעך שובא דאל"כ הוליל והיו
כמוני : (כ"ס הלאי וכו') ר דק"ל משמים לארץ הלאי : (כ"ס
פירוש ע"ט

אונ אין שטוב אזי געווען דער טויט פון
מגפה : (כא) שטייט זיי האבען געהערט
דאס איך טו זיפצען אין סתם לי פון אלע
וואס האבען געהערט מיין זיפצען אזי
ניט פארהאנדען קיין טרייסטער צו מיר
כל איבי אונ גאך מער אלע מייע פיינד
האבען געהערט מיין צער אונ מיין לייד
אונ האבען זיך געטאן פרייען אויף דעם
דען די האסט געטאן הבאת הלוואי וואלקסטו
ברענגען אויף זיי אזוי איין טאג ווי די

האסט אויף מיר גערופען אונ זיי זאלען
זיין אזוי ווי איך בין איצט : (כב) תבוא עס
זאל געדאכט ווערען גאר זייער זינד פאר
דיר גאט איג טו צו זיי ווי די האסט
צו מיר געטאן אויף גאר מייע זינד בי דען
עס זענען פיהל מייע זיפצען אונ מיין
הארץ טוט מיר וויי :
(א) איכה ווי האט פארפונגעטערט מיט
זיין צארען די איינזאמלונג
פון שטאט ציון השליך ער האט זיי הויף
אויף

איכה ב

ב בַּעַד אֲדֹנָיִי הִלָּא וְלֹא קִרִי חֲמַל אֶת כָּל-נְאוֹת יַעֲקֹב הָרֶם בַּעֲבֹרְתּוֹ מִבְּצָרֵי בֶת-יְהוּדָה הִנֵּיעַ לָאָרֶץ חֲלָל מַמְלָכָה וּשְׂרִיָּה: ג גִּדְעַת בַּחֲרִי-אֶף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הִשִּׁיב אַחֲרָיִם יָמֵינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּכְעַר בִּיעֲקֹב כַּאֲשֶׁר לָהֲבֵה אֶכְלָה סָבִיב: ד דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ בְּאוֹיֵב נָצַב יָמֵינוּ בְּצָר

רש"י

בית יהודה

וּשְׂרָפָה מְרַלּוֹתֵינוּ וַיִּין פִּסְעֵנוּ בְּעֵקֶל וְזוֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דָּס מֵיִנֶס מִצֵּן עַר הָט הָרֹב גִּימָאָכְס דָּס בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ב) (נְאוֹת יַעֲקֹב). וּבְחֵי יַעֲקֹב יַעֲקֹב'ס הַיִּזְעָר, נְאוֹת אִיו וְלָשׁוֹן בְּזוֹה אוֹנוֹנוֹג: (ה) (הִנֵּיעַ לָאָרֶץ). מֵיִנֶס מִצֵּן וְהַשְׂפִּילָם לָאָרֶץ עַר הָט ז' דַּעֲרִידֶרֶט בִּיו צו דַּעַר עַרד: (ח) (חֲלָל מַמְלָכָה וּשְׂרִיָּה). זָאָנְט רש"י וְאֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שְׁהִיו קְרוֹיִם מַמְלָכָה כְּהִינֵם דָּאָס מֵיִנֶס דִּי יוֹדֵעַן וְזָאָס וְזָעֲרֵן גַּעֲרֹפֶטֶן מַמְלָכָה כְּהִינֵם: (ו) (וּשְׂרִיָּה). מִדְּרָשׁ אֲנָדָה יֵשׁ אֵלּוּ שְׂרִי מַעֲכָה שְׁהַחֲלִיפִם דַּעַר מִדְּרָשׁ אֲנָדָה זָאָנְט אִיו שְׂרִיָּה מֵיִנֶס מִצֵּן דִּי מִלָּאָכִים פֻּן הִימַעַל הָט דֶּר אֵיִיבֶרֶשְׁטֶר פֶּאָרְבִּיטֶען וְהַמְמוֹנָה עַל הָאָרֶץ דֶּר מִלָּאָךְ וְזָאָס אִיו גִּינוֹעֲזֵן גִּינוֹעֲזֵט אוֹיֶף דָּס פִּייעַר וּמִינָה עַל הַמִּסּוֹ הָאָט עַר בֶּאֱפֻעֶט אוֹיֶף הָאָט עַר פֶּאָרְבִּיטֶען אֵלֶּע שְׂרִיִּם וְלִפִּי שְׁהִיו צוֹוִישַׁעַן דִּי יוֹדִישַׁעַן רִשְׁעִים וְעִנִּין גִּינוֹעֲזֵן אֵלֶּעֶכּע וְזָאָס הָאָבֶען זִיךְ אֵיִיגִילֶעֲרִינֶט דָּס שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ וּבִזְמַנִּים הֵם שִׁשְׁבִּיעִי אֶת שְׂרִי מַעֲלָהוֹ הָאָבֶען זִיךְ פֶּאָרְבִּיטֶען דָּס זִיִּיא וְזָעֲלֶען בֶּאֱשׁוֹרֶעֲרִין דִּיא מִלָּאָכִים פֻּן הִימַעַל וְלִהְצִיָּם מֵאֵשׁ וּמִמִּים וּמִחֲרָבֻן זִיִּיא זָאָקֶען זִיִּי מִצִּיר זִיִּין פֻּן פִּייעַר אִין וְזָאָס אִין שְׁוֹעֶרֶד וְזָעֲשִׁי כְּשֶׁהִיָּה מִשְׁבִּיעַ אֶת שֶׁר הָאֵשׁ בְּשִׁמּוֹן אָבֶער אֲצִינֶד אִיו עַר הָט דָּעם מִלָּאָךְ וְזָאָס אִיו בֶּאֱפֻעֶט אוֹיֶף פִּייעַר בְּעִשְׂוֹאֲרֶען בִּיִּים זָאָמֶען וְהָוֵא מִשְׁבִּיעַ אִין מַשְׁלָה ז' בְּנִיד וְכֵן כֻּלָּם הָאָט עַר אִיִּם גִּינוֹעֲפֶרֶט אִין הָאָב אֵיִינֶט נִיט דְּרוֹיֶף צו שְׁאָפֶען אִיו אֲזִיִּי הָאָבֶען אָדַע גִּינוֹעֲפֶרֶט: (ג) (הַשִּׁיב אַחֲרָיִם יָמֵינוּ). וְהַשִּׁיב צִמּוֹ כְּמִשִּׁיב אַחֲרָיִם יָמֵינוּ מִלִּהְצִיָּם בְּצַד בְּנִיִּין עַר הָאָט זִיךְ צוֹרִיק גִּיָּקֶרֶט פֻּן מִלְחָמָה הָאָלֶטֶען פֶּאָר זִיִּינֶע קִינֶדֶר גִּלְיָף וְזִיִּי אֲנָבֹר וְזָאָס זִיִּין רַעֲכָטֶע הָאָנֶד אִיו אַרֹנוֹטֶער גִּעֲנוֹמֶען: (ד) (דֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ). וְלִפִּי שְׁכַף דֶּרֶךְ דְּרוֹכִי קִשְׁתִּי שְׁהִם חֻקִּים וְזִיִּיל אֲזִיִּי אִיו דַּעַר שְׁטִיגֶער פֻּן דִּי שְׁטֶאָרְקֶע בּוֹיגִין שְׁיִסֶער שְׁפִתֵי חֲכָמִים

לְאַחַר שֶׁהִנֵּיכֶם וְכו' וְהִינֵי מַשְׁמִים אֶתְּ כָּל שֶׁהָיוּ מַשְׁמִים אֶתְּ כֵּן כֵּת אֲחֵת: שֶׁ בְּמִדְּרָשׁ רִטּוֹת אִין הָדוּם דִּגְלוּ אֵלֶּף כֵּהֲצִיק הָיָה הָיָה דְּחִיב רִמּוֹת ה' אֵלֵהֶם וְכִסְתִּיתִי לִהְיוֹת פִּירוּשׁ רַגְלֵיו: ת דק"ל הִלָּל חֲלָל מַלְכָּה כְּמוֹ שֶׁאֵמֶר כְּסִמּוֹן מַלְכָּה וְשִׁרֵּי כְּהִינֵם: לִכְרִם אֵלּוּ וְכו': א דק"ל אִם מַמְלָכָה כֻּלָּל כָּל יִשְׂרָאֵל כֻּלָּל אִיִּם מֵה וְשִׁרֵּי כְּהִינֵם הֵם כֻּלָּל מַמְלָכָה. ע"ט

בִּיו דַּעַר עַרד חֲלָל עַר הָאָט גִּעֲטָאן פֶּאָר שְׁוֹעֲכֶען אִירֶע קִינֶדֶרֶן אִונ אִירֶע הָאָרֶץ דָּאָס מֵיִנֶס מִצֵּן דִּיא יִשְׂרָאֵל: (ג) גִּדְעַת הָאָט פֶּאָרְשְׁנִיטֶען מִיט זִיִּין גִּרִּימֶצְאֶרֶען אֵלֶּע הָעֶרֶשְׁאָפֶט פֻּן יִשְׂרָאֵל עַר הָאָט גִּעֲטָאן אָפֶקֶרֶען זִיִּין רַעֲכָטֶע הָאָנֶד אֵהִינֶטֶער אִונ הָאָט נִיט גִּעֲשְׁטִרִיטֶען פֻּן זִיִּינֶע קִינֶדֶרֶר וְזָעֲנֶען פֶּאָר דָּעם פִּינֶט גִּיָּשֶׁר אִונ עַר הָאָט אֲנָגֶעצִינֶדֶען אִין יַעֲקֹב אִיִּין פֶּלָאָם פִּייעַר אִונ הָט גִּעֲבֶרֶענֶט אַרֹם אִיִּין: (ד) דֶּרֶךְ עַר הָאָט גִּעֲטֶרֶעטֶען זִיִּין בּוֹיגֶען אֲזִיִּי וְזִיִּי אִיִּין מִקְנֶה

וַיְהִינָה כָּל מַחְמַדֵּי-עֵין בְּאֵהָרַי בֶּת-צִיּוֹן שֶׁפָּךְ כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ : ה' הָיָה
אֲרֵנִי וְכַאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל בִּלְעָד בְּלִי-אַרְמוֹנֶיהָ שַׁחַת מִבְּצֻרָיו וַיִּרְבֵּה
בְּבֵת-יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה : י וַיַּחֲמֹס בֵּנָן שָׁבוּ שַׁחַת מַעְדְּוֹ שֶׁכַּח
רִשִּׁי

בית יהודה

ולשום רגלו עליהם כשהוא כופסם ארץ
צו ששעלען זיין פיס אויסן בוֹיגין אַיִן עַר
בִּיגט אים איין וְלִכְךָ נִכְתָּב בְּלִשׁוֹן דְּרִיכָהוּ
דְּרִיכָהוּ שְׁטִיט אַלְשׁוֹן טְרַעטִין : (שפך פֿאַש
חֲמָתוֹ אַרְט רִשִּׁי פִּייער גִּיסט זיך דאך
גִּיס, עֲנַפֶּערט רִשִּׁי וְכָךְ חֲבוּר הַמְלִלוֹת אוֹזִי
דאָרף מֵעַן צוואַמען שְׁטעלען די ווערסער
וְשֶׁפֶךְ חֲמָתוֹ שְׁהוּא כָּאֵשׁ עַר הֵט אויסגעגאסן
זיין צאָרין וואס בְּרַענֵט ווי פִּייער וְכִי לֹא
מִצִּינֵי שְׁפִיכָה שֶׁל אֵשׁ ווייל מִיר געפֿינן
גִּיס בִּי פִּייער דאָס לִשׁוֹן שְׁפִיכָה גִיסען.
וְאֵלָּא אַצֵּל חֲמָתוֹ נֹור בִּי צאָרין וְכִדְכָּתִיב
שֶׁפֶךְ חֲמָתוֹ אֵל הַגִּיּוֹס וְהָיָה עֵס שְׁטִיט
גִּיס אויס דִּיין צאָרין אויף די געצִיגִידִיגֶר :
(ה) (וַיִּרְבֵּה בְּבֵת יְהוּדָה) : (וְהִרְבֵּה בְּכִנְסַת יְהוּדָה)
עַר הָאֵשׁ גַּעַמְעֶרֶט אין יוֹדִישׁן אִיין צוואַמלונג :
(תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה) : וְצִרַּע וְלִלְלָה וְעַתָּה אֵין
יִיד אִיז גַּעפֿינטעלט מִט אַסְגֹּר, וְעַלְלִין
לִשׁוֹן הִרְבֵּה אַת אַחֲרִיסוּ דאָס אִיז טִיטש
מאוד נָקֹד חִירָק שְׁהוּא לִשׁוֹן רִבָּה הוּא
אִיז טִיטש עַר הָאֵשׁ זיך גִּמְעֶרֶט וְכֵן כָּל
זֶנָּה כֵּן דְּרִפָּה לְשִׁמְשׁוֹ אוֹזִי יַעֲדִין וְהָאֵרֶט
אִיז גַּעפֿינטעלט מִט אַהֲ"א אִיז דַּעַר שְׁטִיגֶער אוֹזִי צו באַנצֶען וְכִשְׁהוּא
מִחֲסֵר מִמֶּנָּה הִיא אַז עַר גַּעמֵט אַראַפּ פֿון וואָרט דִּיא הִיא נִפְשָׁהוּא מִדְּבַר עַל עֲצָמוֹ
נָקֹד חִירָק גִּגִּין וְיִשְׁן פֿרַעוֹ אַז עַר ווייל גִּגִּין עַר וְעַקְבֵּטֶט הָאֵט גַּעטוּען שְׁטִיט גַּעפֿינטעלט
אַחֲרִיק וְכִשְׁהוּא מִדְּבַר עַל אַחֲרִיס נָקֹד פֿתַח קֶטָן אֵין אַז עַר ווייל זאָנען עַר הֵט
יַעֲנִים גַּעטִּיעֵן אִיז גַּעפֿינטעלט אַסְגֹּר וְכֵן וְיִשְׁן גִּגִּין אַל נָכַב שְׁמִשׁוֹן הֵט צו גַּעבִידִין
דִּי מִקְסֶען בִּי דִי ווייַדלִין וְיִגַּל מִלֶּךְ אֲשׁוּר אַת יִשְׂרָאֵל אֲשׁוּרָה דַּעַר מִלֶּךְ אֲשׁוּר הָאֵט
יִודֶען פֿאַרשניטען קִיין אֲשׁוּר שְׁטִיט מִט אַ סְגֹר : (י) (וַיַּחֲמֹס) : וְכִשְׁן כְּרִיתָהוּ אִיז
טִיטש פֿאַרשניטען וְכֵן יַחֲמוֹס בְּגִפֶּן נַחֲמֶסוּ עַקְבִּידוּ עַר וועט פֿאַרשניטען ווערען ווי
אוויינשטאַק, דִּינע טִרִּיס וְעַנִּין פֿאַרשניטען גַּעוואָרן : (כָּנָן) : וְכַמֹּה שְׁגִוְזִין יִרְקוֹת הַגִּנָּה
שְׁפִתֵי חֲכָמִים

לכ"ס מדרש אגדה כו' : ב פ' ל"ז י"טין מוס לעיל כפרשת שמות כשאין ויטכ אלהים למילות כפרשיו :

פירוש ע"ט

פִּיגִיד נִכְבַּ עַר הָאֵשׁ גַּעשְׁטעלט זיין רַעכְטע
האַנד ווי אִיין באַליידיגער וְהָיָה אִיז
הָאֵט דַּעַרשלאָנען אַלע גִּלּוֹסטיגקייט פֿון
אִיז אִיין גַּעצֶעלט פֿון שְׁטאַט צִיּוֹן הָאֵט
עַר פֿאַרנאַסען אִין אִיין פִּייער זיין גִּרִּים
צאָרען : (ה) הִיָּה עַר אִיז גַּעוואָרען גאָט
ווי אִיין פִּיגִיד בְּעַיִשְׁרָאִי עַר הָאֵט פֿאַר
דאָרפֿען דִּי יִשְׂרָאֵל בְּעַיִשְׁרָאִי עַר הָאֵט פֿאַר
הָאֵט פֿאַרדאָרפֿען אַקְצַע פֿאַלאַצען
שַׁחַת עַר הָאֵט פֿאַרדאָרפֿען זינע פֿעקסע

כהן

איכה ב

יהוה בציון מועד ושבת וינאץ בועס-אפו מלך וכהן: י זנח אדני מזבחו נאך מקדשו הסגיר ביר-אויב חומת ארמונותיה קול נתנו בבית-יהוה כיום מועד: ח חשב יהוה להשחית חומת בתי-ציון נטה קו לא-השיב ידו מבדלע ויאבל-חל וחומה יחדו אמללו:

רש"י

בית יהורא

אזוי ווי מען שנייט אָב די גרינווארג פון אַ גאַרטיגן: (שכח). ומעונתו זיין וואנונג שכו כתיב ששיסך חמתו על בניו בחורבן ביתו כך נדרש במדרש קינות דרובער שמיט שכו מיט אש"ן ניט מיט אפמ"ד איז מיינט פארגעסן דער אייבערשטער האט גימאכט פארגעסן זיין צאירן אויף דיא יודין דערמיט וואס ער האט חרוב גמאכט זיין בית המקדש אזוי וורט גדרשינט אין מדרש קינות: (שחת מועדו) ובית קדשי הקדשים ששם היה נועד לבניו דעם קדשי הקדשים ווס דארט פלעגט ער זיך אָנפרייטן צו די יודין וּשְׁנַאָמֵר וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁסוּ אִיד וועל מ'יך צו דיר משה דארט פערזאמלן: (מלך וכהן). צדקיהו המלך ושריהו כהן גדול: (זו). (נאך). אביטל ער האט מבטל מבטל גיוועזן דאס זיכערהייט פון דיין קנאט: (כיום מועד). ושהיו שמחים ומשוררים בתוכי בקול רם פינקט אזוי ווי יום טוב האבען די יודין זיך דארט גיפרייט אין הויך געזינגען ופן נתנו האויבים בחורבנו קול שמחה אזוי האבען דיא פיירנד זיך הויך גיפרייט אין בית המקדש ביים חורבן: (ח). (חשב ה' להשחית). וזה ימים רבים שעלתה על דעתו פון אלאנגע צייט האט דער אייבערשטער גיטראכט ירושלים חרוב צו מאכען וּשְׁנַאָמֵר כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת להסירה מעל פניו ווארין אויף מין צירן אין גרימציארין איז מיר די שטאט אין איד ווייז זי אפטייען פון פאר מיר: (נטה קו). ושל משפט לי פרע מעניגן די ליניע פון דין האט ער אנגיזייכנט גצארט צו ווערין אויף אַנְעֵרִי זינד: (מבדלע). ומהשחיתו פון צו פערדארבן: (חל וחומה). ושרא ופר סורא חומה נמוכה שפגגד חומה גבוהה אקלייגע מויער וואס שפתי חכמים

ג. מד"ר נאפוקי טא חנין מלך טוהא כהן: וזה אלו דהרי בבית ראשון לא היו המלכים מוכי יהודה רק מבית דוד. פירוש

כהן דאס מיינט מען צדקיהו המלך אינ שריה כהן גדול: (זו). נטה האט פאר קאזין זיין אבער שטול נאר ער האט פאר שטערט זיין בית המקדש השרי ער האט גימאכט איבער ענטפערין אין האנט דעם פיינט די מויערין פון אירע פאלאצין פ"ה איין קול האבען זייא גיגעבען אין גאטס הויז ווי איין טאג פון יום טוב דאס מען פלעגט זיך פרייען אויף כלי זמר אזוי האבען זיך פיינד גיגעבען איין שטים פון שמחה אין טאג פון חורבן: (ח). חשב האט האט שוין גיטראכט פון לאנג אן צו פאר דארבן די מויערין פון בתי ציון נטה קו

האבקן

ל"ט כל א' נפוי עמלו: ד דק"ל טה קול הוה הסיין כיום מועד לכ"ט שבו כו': ה דק"ל טה מקוין ששחית כנר ע"ט

האט ער גינניגט איין שנור פון משפט און ווייל ער האט שוין גינניגט די שנור לא האט ער ניט גימאכט ווידער קערען זיין האנט צו פאר דארבען נאגל און ער האט גימאכט טרויערין קלייגע און גרוסע מויערין מיט אנאנדער זענען זייא ווארען פאר שנייטן: (ט). שכו זייא זענען איין גיוונקען און דער ערד אירע טויערין אבי ער האט גימאכט פאר לירן און גימאכט צו ברעכין אירע ריגלען פירקה אר. קרייג און איר הערין זענען אונטר די פעלקער אין חירה עס איז ניט פאראן צווישן זיי קיין מורה הררה גא אויף אירע גביאים

ד-טז"י

323

שפתי חכמים

א"כ מהו חשב להשחית. לכ"ס זה ימים רבים כו': ק"ל
הלא לא בלע תומת ליון לכ"ס מהשחית: ו כך במדרש רבוב
ומ"ס ורבותינו אמרו כו' פי' אבל רבותינו כסלי התלמוד

האָבען ניט געפונען קיין ווייז זאגונג פון
זאט: (י) זיבן ווייזען אויף דער ערד
און טוען שווייגן דיא עלטסטע פון איין

48

איכה ב

בתולת ירושלים: יא בלו בדמעות עיני חמרמרו מעי נשפך דארץ
בבדי על-שבר בתי-עמי בעמף עולל ויונק ברחבות קריה:
יב לאמתם יאמרו איה דנו ויין בהתעטפם בחרל ברחבות עיר
בהשתפך נפשם אל-חיק אמתם: יג מה-אעורר אעיד קרי מה
אדמה-לך רבתי-ירושלים מה אשוה-לך ואנחמך בתולת בתי-ציון
כי-גדול פים שברך מי ירפא לך: יד נביאך חזו לך שוא ותפל
וקא-גלו על-עונך להשיב שכיתך שבותך ק' ויחזו לך משאות שוא
ומדוחם: טו ספקו עליך בפנים בל-עברי דרך שרקו וינעו ראשם

בית יהורא

ווי אזוי ארום גישלעפט: (יא) (תמרמר).
וירך בני מעים כשמשליכם אדם לאור הם
פוזים ומתחמרים גידערים אז מען
ווארפט אריין אין פיער שרומפען ווי זיך
אין אין ווערין איינגיצונען: (יג) (מה)
אעידך מה אדמה לך. ולומר לך מה תתמהו
על שברך דיר צו זאגען וואס ווינדערסטו
דיך אויף דיין בראך ואלא אף לאומה
פלוגית אירע פמותן עס הט דאך זענער
אומה אויף אזוי געטראפען ווי דיר: (מה)
אשנה לך ואנחמך. אפשר אנה צרה על-האדם
אומרים לו אף לפלוגי עקתה בך אז עס
קומט אויף אמענש אנה זאגט מען אים
יענים האט אויף אזוי גיטראפען ותנחומים
(יד) (שוא ותפל). ודברים שאין בהם טעם
גוט: (ולא בלו על צונך). ולהוכיח דרכך על פניך
שלעכטין וועג: (להשיב שבותך). ולומר משבתיך
ולשון שבכה, שובבים, וילך שובב: (ומדוחים) והדיוחך מעל: ווי האפען דיר פון מיר
פארשטויסען: (טו) (שרקו). ונפת בפינו שרקו אויף טעש ווי בלאזין מיטן' מוהל
וירך אדם לעשות בך דר שטייגר פון אמענש איז אזוי צו טוען אפשר דבר חשוב

פירוש ע"ט

צו דער ערד איר קאפ די יונג פרוען פון
ירושלים: (יא) דיר ווי זענען פאר לענט
גינארען מיט טרעהערין מיינע אויגען
הסרטי עס זענען ווארין איין גישרומפין
מיינע גידערים אז עס איז פאר גאסען
געווארען צו דער ערד מיין לעפער אום
וילען די בראך פון איין זאמלונג מיין
פאלק פאפ אים ווילען דאס אום מעכט
פלומר די חלשות פון דיא יונגע קינדער
אין די גאסען פון דר שטאט: (יב) דאס
צו אירע מוטער טוען ווי זאגין וואו איז
קארען בהתעטפם אין אר אומעכטיקייט ווי
אין דער שלאגער אין דיא גאסען פון
שטאט אין טאן פאר גיסין אירע זייל צו
די שום פון אירע. מוטער: (יג) דיר וואס

זאל איך דיר פר גלייכין דו איין זאמלונג
פון ירושלים דיר וואס זאל איך פר גלייכען
צו דיר דאס איך זאל דיר טרייסטען די
ינג פרוען פון פאר זאמלונג ציון די דען
עס איז גרויס ווי דר ים דיין בראך ווער
קאן היילען צוא דיר: (יד) נביאך דייע
וואר זאגער האבן נביאות גיזאגט צו דיר
פאלש און גארישקייט און ווי האבן גיט
אנטפערט אויף דיין זינד צו מאכן ווידר
קערען דיין ווילדיקייט און ווי האבן צו
דיר גיזאגט פאלשע ווייז זאגונג אויפאר
שטוסונג: (טו) דאך וויא האפען גיקלאפט
אויף דיר מיט טענער אלע די איפר דם
וועג גייען פון פיל וואונדער אויף דיין
נפילה שרקו ווי האפען גישמועצט און

גישאקט

על-בת ירושלם הוֹאֵת הָעִיר שִׁיאֲמָרוּ כְּלִילֶת יָפִי מִשֹּׁשׁ לְכָל-
הָאָרֶץ; טו פָּצוּ עַל־יָד פִּיהֶם בְּל־אִיבֹד שָׂרְקוּ וַיִּחַרְקוּ שֵׁן אֲמָרוּ
בְּלַעְנוּ אֶדָּה זֶה הַיּוֹם שִׁקְוִינָהּ מִצֹּאנֵי רֹאֲנֵי: יו עָטָה יְהוָה אֶשֶׁר זָמַם
בְּצַע אֲמָרְתוֹ אֶשֶׁר צִוָּה מִימֵי-קֶדֶם הָרֶם וְלֹא הִמָּל וַיִּשְׁמַח עַל־יָד
אוֹיֵב הָרִים קִרְן צָרִיד: יי צַעֲקָ לָבָם אֶל-אֲדֹנֵי חֹמֶת בֶּת-צִיֹּן
הוֹרִידֵי בְּנֵהָל דְּמַעַה יוֹמָם וּלְיָלָה אֶל-תִּתְּנִי פִּנְתָּ לָךְ אֶל-תִּדְרֹם בֶּת-
עֵינֶךָ: יט קִימִי וְרָנִי בְּלִילָה בִּילֵה ק' לִרְאֵשׁ אֲשִׁמְרוֹת שְׂפָכֵי כֶּמֶס
לְבָבְךָ נִכַח פָּנֵי אֲדֹנֵי שְׂאֵי אֲרִי בִּפְיֶךָ עַל-נֶפֶשׁ עוֹלָלֶיךָ הָעֲטוּפִים

בית יהודא

שָׁקְלָה וְחָרְבָה אוֹ עַר זַעֲהָ אַחֲשׁוּבָה וְאָף
וְעָרַט פֶּאֶרְקַעְנָד אֵין חֲרוֹב: (כְּלִילֶת יוֹפִי).
וְכָל הַיּוֹפִי הָיָה שָׁלָה דָם גִּאֲנָע שְׁעֵנֵהֵיט
אִין אִירִם גִּינוּעָן: (טו) פָּצוּ עַל־יָד פִּיהֶם).
וּמִסְנֵי מֵה הָקָדִים פֶּאֶר לַעֲיֹן דָם קֶאֱפִיטָל
אִין דָּאָךְ כְּסָדֵר א' ב' פֶּעֲרֹוּאֵס אִין דִּי
עֲיֹן פֶּאֶר דְּעַר פֶּאֶר וּמִסְנֵי שְׁהִיו אֲמָרִים
בְּפִיהֶם מֵה שְׁלֹא רָאוּ בְּעִינֵיהֶם וַיִּיל וַיִּי
הָאֲבָעָן גִּינוּעָן מִיט מוֹיָהֶל וְוָאֵס זִי הָאֲבָן
נִיט גִּינוּעָן מִיט דִּיא אוֹיָגִן דָּאֵס הֵיטָס
לְשׁוֹן הָרַע: (יז) (בְּצַע אֲמָרְתוֹ). (כְּלִילֶת גִּנְהָתוֹ)
עַר הָאֵט אוֹיִסְגַּעְפִּירֵט זִיין גִּנְהָה וְכִמּוּ וַיִּתֵּר
יְדוֹ וַיִּבְצַעֲנִיו וַיִּיא עֵס שְׁטִיט עַר זָאֵל
גְּרִיטִין זִיין שְׁלֹאֵק אֵין מִיךְ פֶּאֶרְקַעְנָדִין: (אֶשֶׁר צִוָּה מִימֵי קֶדֶם). וְמֵה שְׂכָתוֹב בְּתוֹרָה
וַיִּסְפְּתִי לִיסְרָה אֲתָכֶם שְׂבַע וְזִי עֵס שְׁטִיט
שְׁטָרָפֶן זִיבֶן מֶלֶךְ אוֹזִי מִעַל: (יח) (פִּנְתָּ). וְהַעֲבָרָה אֶאֱיִפְרֵטִירִיגֵג, דִּי טְרַעֲטִין זָאֵלִין
אוֹיָף הָעֲרִין וְכִמּוּ וַיִּפְגֵּד לְבָבוֹ וְזִי עֵס שְׁטִיט זִיין הָאָרֶץ אִין אֲנִיעַ: (בֶּת עֵינֶךָ). (וְשִׁחֹר)
שֶׁל עֵין דָּאֵס שׁוֹאֲרָעֵס אֲפַעֲל פִּין אוֹיָג: (יט) (אֲשִׁמְרוֹת). וְשִׁתִּי חֲקָרִי הִלְלָהּ צְוִיִּי
טִייר פִּין דִּר נֶאֱכָט וְשִׁהֲלִילָה נִחֲלָקֶת לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים כִּמּוּ שְׁאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ בְּמִסְכָּת בְּרָכוֹת
שְׁפָתֵי חֲכָמִים

בפיו סובלייר בלע"ו ודרך אדם לעשות כן
הנראה דבר חשוב שמרוב וכלה: כדלית יופי. כל
היופי היה שלה: (טו) פצו ע"ד פיהם. מפני מה
הקדים פ"ה לע"ו חפטי שהיו אומרים בפיכס
ח מה שלא ראו בעיניהם: (יז) בצע אמרתו. כל
גורתו כמו (איוב ו ט) יתר ידו ויבטע: אשר
זיה מיט קדם. מה שכתוב בתורה (ויקרא כו יח)
ויספתי ליסרה אתכם שבע: (יח) פנת. העברה
כשישאלמוכס כמו (בראשית מה כו) ויפג לבו:
בת עינך. שחור של עין שקרין פרובל"ט:
(יט) אשמרות. שתי חלקי הלילה שיהלילה נהלקה
לשלוש חלקים כמו שאמרו רבותינו במסכת
ברכות

גריטין זיין שלאק אין מיך פארקענדין:
ויספתי ליסרה אתכם שבעו וזי עס שטיט
שטרופן זיבן מלך אוזי מעל: (יח) (פנת). והעברה
אייפערטירינג, די טרעטין זאלין
אויף הערין וכמו ויפג לבו וזי עס שטיט זיין
הארץ אין אניע: (בת עינך). (ושחור)
של עין דאס שווארצע אפעל פון אויג:
(יט) (אשמורות). ושתי חלקי הלילה צוויי
טייר פון דר נאכט ושהלילה נחלקת לשלשה
חלקים כמו שאמרו רבותינו במסכת ברכות
שפתי חכמים

לכך ואין לויר קול אמת כחזינו אין חקנים בסופו:
ט אשמור' חלק היום כך ליר' גלות:

ח (אכנת ליון) כן הוא במדרש וכו' ובשעתו כס
אחד ככלם ספ"א כתיבה חזק מל"ח החלשון דכל הדינא

פירוש
גישאקעלט מיט אירען קאפ איבער די איין
ואמלונג ירושלים הוואט אין דאס דען די
שטאט וואס זיי טוען זאגען אויף איר זי
אין גאר דיא שוועהייט שוויש זי אין דיא
פרייד צו די גאנצע לאנד: (טו) פצו זיי
האבען גיעפניגט אויף דיר זייער מויל די
אייבד גאר דיינע פיינט שיקי זיי האבען
גישמוצערט אונ האבען געקריצט מיטען
צאן אפר זיי האבען גינאגט מיר האבען
זי פר דארבען אד גייערט דעם טאג וואס
מיר האבען גיהאפט האבען מיר גיפונען
אונ גינען: (יז) זשה גאט האט געטאן
וואס ער האט געטראכט בצ"ע ער האט אוס
געפירט זיין זאג וואס ער האט געזאגטען

דורך משה רבינו פון ערשטע טאג אין דר
תוכחה וויספתי ליסרה אתכם שבע על
חטאתיכם היום ער האט צו פירט אונ ה
יך נישט דער בארימט אונ ער האט געזאגט
דער פרייען אויף דיר דעם פיינד היום
ער האט אויף געהויבען דעם הארען פון
דיינע באליידיגער: (יח) זשה אירע הערצער
האט געשריגען צו גאט דיא מווערען פון
שטאט ציון הוירי מאך גידערען ווי איין
טייך טרעהרען טאג אונ נאכט א" זאלסט
ניט געבען איין אויף האלטונג צוא דיר
אי זאלסט נישט שטיקען די שווארץ אפיל
פון דין אויג: (יט) קידי שטיי אויף אונ
שריי פי נאכט אין אן הויב פון די אשמורות

איכה ב

**ברעב בראש כל-חוצות : כ ראה יהוה והביטה למי עזרתה כה
אם-תאכלנה נשים פרים עללי מפחים אם-יהרג במקדש אדני כהן
ונביא : כא שכבו לארץ חוצות נער וזקן בתולתי ובחורי נפלו
בחרב הרגת ביום אפד טבחתי לא חמלת : כב תקרא ביום מועד**

רשי

בית יהורא

ברכות : העשויים. אשפומין כלט"ז : (כ) עודרי
טפוחים. ולדים רכים שעודן גדלים בטפוחי אמותם
ור"ד על דואג בן יוסף שהיה אמו מודתו
בטפוחים בכל יום ויום לתת זכר לזכרם"ק לפי
מה שהיה גדל ולבסוף אוכלתו : אם יהרג במקדש
ה' כהן ונביא. רוח הקודש משיבתם וכי נאה לכם
שהגנתם את זכריה בן יהוידע כמו שכתוב בדברי
הימים שהוכיחם כשכחו להסתחוות ליושם
ועשאוהו ע"ל (בד"ה ב כד כ) ורוח לזכר את
זכריה בן יהוידע והיה כהן ונביא והרגוהו
בעזרה : (כב) חקרא ביום מועד. כמו קראת ולשון
הוזה הוא : טעמי. שכי הרעים להאסף עלי
להשחית : אשר טפחתי ורביתי אויבי בלם. הילדים
אשר

די גמרא זאגט אין ברכות אז די נאכט
נורט צוטיילט אויף דריי חלקים : (כ) (עוללי
טפוחים). ולדים רכים שעודן גדלים בטפוחי
אמותם איידילע קינדער וועלכע ווערען
נאך אויפגייען אין זייערע מיטערס
טפוחים ורבוותאנו דרשו על דואג בן יוסף
שהיה אמו מודתו בטפוחים בכל יום
ויום אווערע רבנים האבען גידרשינט דם
פסוק אויף דואג בן יוסף וואס זיין מוטר
האט אים אלע טאג גימאסטן מיט פויסטן
ולתת זהב לבית המקדש לפי מה שהיה גדל
צו געבן אין בית המקדש אריין אזוי פיעל
נאלד ווי פיעל אין דעם טאג ער איז צו
געוואקסען וולבסוף אכלתו אין צום סוף

הט זי פון גרויס הינדער אים אויפגייען : (אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא). ורוח
משיבתם ענפערט דער נביא ברוח הקודש
יהודעו איז דען שעהן פאר אייך אז איר
הימים שהייתם כשכבאו להשחות ליואש
אין דברי הימים זכריה הט זיי גישטראפט
זרה אין האבן זיך צו אים גיוואלט ביקן.
יהודעו אין דיא נבואה האט. אנגיילייד
ונביא והרגוהו בעזרה האבין זייא אים
א כהן אין אנביא : (כב) תקרא ביום מועד). וכמו קראת ולשון הוזה הוא) גלייך ווי עס
וואלט גישטאנען קראת די האסט גערופן א לשון הוזה. עס איז : (מגירי). ושכני
הרעים להאסף עלי להשחיתו מיינע שלעכטע
פערדארבין : (אשר טפחתי ורביתי אויבי כלם). והילדים אשר טפחתי וגדלתי אותם
די קינדער וואס איך האב אויפגייען

פירוש ע"ט

בית המקדש פון גאט זכריה בן יהוידע דס
ער איז גיוועזן איין כהן און איין נביא :
(כא) שכי זיי ווענען גילעגן צו די ערד
אין די גאסן יונג און אלט גחילומי מיינע
בתולות און מיינע בחורים ווענען גיפאלן
אין שווערד הרגת דו האסט דער שלאגען
אין טאג פון דיין צארען טבחתי דו האסט
גישאכטען און האסט זיך גיט דר בארימט :
(כב) חקרא דו האסט גיטאן רופען ווי אויף
איין טאג פון יום טוב מיינע בייע און
פארקטיגע שכלים די דא וואנען ארום מיר
זיי נאלען זיך איין זאמלען זיך צו פאר
דארבען ויא הנה און עס איז גיווען
אין טאג פון גאסט צארען איין אנגרינג

דאס איז די חלקים פון דער נאכט דען די
נאכט איז גיטיילט אין דריי משמורות שפכי
פאר גיס ווי וואסער דיין הארץ אנקעגען
גאט שאי הויב אויף צו אים זיינע טענר
אויף זיינע קינדער וואס זייא ליינען
הונגער : (כ) ראה טוא ריידען צוא גאט
ועה דו גאט און קוג צו וועמען האסטו
אזוי גיווערקט אים טרעפט זיך דען אז עס
זאלן עסען ווייבר זייער פרוכט די קינד
וואס מען מעסט זייא מיט טפחים אוועק
צו געבען גאלד אין בית המקדש הך איך
זיי גיגעסין פון ווענען הונגער אים יהרג
ענפערט דער רוח הקודש צו איז דען צו
אייך שיינ דאס איר האט גיהרגיג אין

ג אֲנִי הַגִּבֹּר רָאָה עֵינִי בַשֹּׁבֵט עֲבַרְתּוֹ: ב אֹתִי נָהַג וַיִּלְךְ חֲשֹׁךְ וּלְאֵ-
אֹר: ג אֵךְ כִּי יֵשֶׁב יִדְפֹךְ יָדוֹ כָּל-הַיּוֹם: ד בָּלָה בְּשָׂרִי וְעוֹרִי
שָׁכַר עֲצָמוֹתַי: ה בָּנָה עָלַי וַיִּקַּח רֹאשׁ וּתְלָאָה: ו בְּמַחְשָׁבִים

רש"י

אין אליין ווער שטענדיג גישלאגן ווי פל
פון זיין שלאגען איז אויף מיר גיווארפן
קבור עץ צו אשטיק האלץ ודבר אחר בלה
פויקט וכמו והארץ כבגד חבלה די ערד
שכבו קארץ חוצות נער חקן ולא היה להם
ונגען גלעגין אין גלות יונג אין אלט האט
געווארען: (ה) ויבש והקליניו ער האט
ראש ולענה) איז טייטש געסטרענגט וומדרש
דער מדרש אנדה נאנט ראש הש ירמיה
דיא ירדין מיטן מלך יהויכין ווהלא וואס
והתקאה האט ער געמינט נבחראן וואס
שפתי

ו' אשר ראה עני כך הוא בית ספרו רש"י ולא כ' כסן היה מחזקין כ"י' ובכל הספרי' הוסיפו מלת אשר כי צולת זה ה' ק' אתי הספר ראה עני וכי הוא ראה וכו' לא ראו כל א' ראה עני בימיו. לכו'ס אשר ראה עני מכל הציורים כד':

פירוש צ"ט

און איין איבער בלייבונג אַז די קינדער
וואס איך האב גימאַסטן און דער צוגען
האַט מיין פֿינד זיי פאַר לענט:
ג (א) אַזי איך בין דער מענטש וואס האט
גועזן דאס פֿינד מיט די רוט
פון זיין גריס צאָרען: (ב) איין מיך האט
ער גיפֿרט און גימאַכט גיין פינצטער און
גיס קיכטג: (ג) אַז נייַערט אָן מיר טוט

והיטיבני כמתי עורם: ז נדר בערי ילא אצא הכביר נחשתי: ח נם
כי אעק ואשוע שתם תפלתי: ט נדר דרכי בגוית נתיבתי עזה:
י דב ארב הוא לי אריה ארי ק במסתרים: יא דרכי סורר יופשחני
סמני סומם: יב דרך קשתי יציבני כמטרא רחין: יג הביא בכרתי

רש"י

בית יהורא

(ו) נדר בערי. עשה חומה לנגדי להיות כלוא:
וירא אצא. הושיב. סביבתי ג מחנות ועיסות של
אורבים: הכביר נחשתי. עשה לרגלי נחשתיים
כבדים שלא אוכל ללך פיהי"ש בלע"ז: (ח) שתם
תפתי. שתם חלונות הרקיע בפניה: (ט) נתיבתי
עזה. אם באתי ללכת ארץ ילאה בדרכים הסלולים
בדרך ישרה מפני הארבים ולא דרך עקלתון:
(י) דוב איב הוא די. הקדוש ברוך הוא אם נהפך
לי לדוב אורב: (יא) ארי סורר. לשון סורים
קולים סורר קוץ ארס מפזר קולס בדרכי:
יופשחני. לי פיסוק הרגלים שהעובר על הדרכים
שלין מופשט לדרך להרחיב לעדיו ויש דומא
בלשון גמרא הלי מלן דפסח דיקלא: (יג) הביא
בכרתי. העמידני כנגד חליו לירות בי כמטרא
אשתי"לא בלע"ז: (יג) בני אשפתו. הליס שמתנין
בתוך

וועגין ומפני הארבים וייל דארט וענין די פייגד ונאצא דרך עקלתון אין איך גיי
דורך קרימע וועגין: (י) דוב ארב הוא די. והקדוש ברוך הוא נהפך לי לדוב
אורב דער אייבערשטער איז צוא מיר פארקערד גיווארין ווי אלעקערדיגער בער:
(יא) דרכי סורר. ולשון סורים קוצים, סורר קנוץ אותם, מפזר קוצים בדרכיו סורר,
איז טייטש אויס גידערנערט ער הט מין וועג אויסגישפרייט מיט דערנר: (יופשחני).
לקשון פיסוק הרגלים איז טייטש צו צי שפרייטן ושהעובר על הדרכים שאין מופנים
צריך להרחיב צעדיו וייל דער וואס גייט איהן וועגין וואס וענען גיט ליידיג מוז
ער צושפרייטן ויינע טריט ויש דוגמא בקשון גמרא האי מאן דפסח דיקלא אין דער
גמרא געפינט זיך אנלייכין צום ווארט ויפשחני דר וואס צו שפרייט די צווייגין
פון אטייטל בוים: (יב) ויציבני כמטרא. והעמידני כנגד חליו לירות בי כמטרא ער
האט מיר גישטעלט קייגין ויינע פייגען צו שיסען אין מיר אזוי וויא אין אציל
ברעט: (יג) בני אשפתו. וחצים שנותנים בתוף אשפה פייגין ווס מן לייגט אריין אין

שפתי חכמים

בדרך וכמו וילאו למלא הפתח ובתחת ספרים כדרכי כן
כדרכי כס"י: ב דקל אסגדר בעדו והוא כלוא פשיטא בלא
יאל לבדס הושיב כח: ס דקל מי הוא אשר אמר עליו
שתם הוא. לב"ש סקרה ומשפעות הכתוב משמע שפוטלס

פירוש ע"ט

(ו) נדר ער האט פאר צוימט פאר מיר
אונ איך קען גיט ארויס גיין הקביר ער
הט שווער גימכט מיינע קייטין פון קופר:
(ח) גס אויך ווען איך טוא שרייען אונ
בעטין האט ער פאר שטאפט פון צו הערן
מין תפלה: (ט) נדר ער האט פאר צומט
מיינע וועגן מיט הויכע שטייגער נתיבותי
מיינע שפעגין האט ער פאר קוימט:
(י) דוב אז איין בער וואס דא לוגט איז

פליין

בני אשפתו: יי היתתי שחך לכל-עמי נגינתם כל-היום: טו השביעני
במרורים הרוני לענה: טז ויגרם בחצץ שני הכפישני באפר:
יז ותזנח משלום נפשי נשיתי מוכה: יח ואמר אבד נצחי ותוהלתי
מיהרה: יט זכר עניי ומרודי לענה וראש: כ זכור תזכור ותשחח

רשי

בית יהורא

בתוך אשפתו שקורין קווקר"א: (טו) ויגרם. (וישבר) ער האט
זי שבר ודוגמתו (תהלים ק"ט יד) גרסה נפשי וכן
(ויקרא ז) גרם כרמל: כחצץ. אבנים דקים
שבתוך העפר שהיו לשון עיסתן הנולים בתוך
הנומות שחופרים בקרקע והחלץ נכנס לתוכה
כשחמר הקדוש ב"ה ליחזקאל (יחזקאל יב ג)
עשה לך כלי גולה לשחות בו ללש בתוכו תכרה
קפסה כדי שילמדו הס ויעשו כן כענין שנאמר
גסם כד כד) והיה יחזקאל לכס למופת והס היו
משחקים עליו ולא עשו כן לסוף נסתברו סימיהם:
הכפישני. כסה אותו באפר ככלי הכשי על פיו
לרכש"ר בלע"ז י"ש דומה בכרייתא ויבמות קו)
סיוון הנמל במדה ע הכפוש מדד: (יח) ואמר
אבד נצחי. אמרתי בלבי ברוב לרנתי מ אבד
עולמי וסכרתי: (יט) ומרודי. חלומפלויינגס
בלע"ז: (כ) זכור תזכור. נפשי צ את עמי ומרודי
ותשחח עלי כך הוא פשוטו לפי ענין שיסת
המקרא

ווי עס שטייט יחזקאל נועם פאר אייך זיין פאר אצייכין ווהם היו משחקים עזיו ולא
עשו פן לסוף נשתברו שיגיהם אין ויאי האבין ויך גיט צו געגרייט קיין פלים אין
האבין גישעט פון יחזקאל דר סוף זענין וייערע ציין צוגראכין געווארען פון די
שטיינדליך: (הכפישני). וכסה אותי באפר ככלי הכפוי על איו ער הט כיו פארדעקט
מיט אש אזוי ווי אפלי וואס איז איבער-גידרייט וויש דומה במשנה פישון הנמל
במדה כפושא מדדו אין משניות געפינט ויך דאס ווארט, כפושא, דער בעל עגלה
פישון האט גמאסטן מיט אנאיבר גידרייטע כאס: (יח) ואמר אבד נצחי. ואמרתי בלבי
ברוב צרותי אבד עולמי וסכרתי איך ה' גיטראכט אין מיינע פיעל צרות מיין וועלט אין
האפגונג איז פערדלירען: (כ) זכור תזכור. ונפשי את עניי ומרודי ותשחח עלי מיין
גייסט ווערט איינגיבויגען, ערנידריגט, גידענקינדיג מיין פיין אין קלאגען ופך הוא
פשוטו לפי ענין שיסת המקרא דאס איז דער פראקטער פשט לויט דעם שמועס
שפתי חכמים

הוא לו לדוב אורב והבי אותו כן כשטשים ראונו לכ"ס
נהפך לי: ע ופי' סיוון הנמל שס אדם ופי' הכשי כפושא

פירוש ע"ט

פייגין וואס ער האלט אין פלי וואס מען
רוקט אשפה: (יד) היתתי איך בין געווען
איין געשפאט צו גאר מיין פאלק גיגיהם
זייער געוואנג איין גאנצין טאג: (טו) השביעני
ער האט מיך זאט געמאכט מיט ביטערע
קרייטקצער: (טז) נגנם אונ ער הט צו
בראכין מיט די קליינע שטיין וואס איז
געווען אין מיין עסין מיינע ציין הכפישני
ער האט מיך איין געדעקט אין אש:

(יז) נמנח אונ דו האסט פאר לאזין פון
פריד מיין לייב נשיתי איך האב פ'ר געסין
גוסס: (יח) ואמר אונ איך האב גידאכט
פון וועגען פיל צרות איז פאר לארין מיין
שטארקייט אונ מיין האפונג פון גאט:
(יט) וזר גידיינק מיין פיין אונ מיין קלאג:
(כ) זכור מיין לייב טוט גידיינקען אן מיין
פיין ותשחח עלי אונ מיין לייב איז איין
גיבוקט אויף מיר דען איך קען מיר גיט
העלסטן

ותשוח ק' עלי נפשי : כא זאת אשיב אל-רפי עליבן אוהיר : כב חסדי יהוה כי לא-תמנו כי לא-כלו רחמי רחמי ק' : כג חדשים רבכרים רבה אמונתך : כד חלקי יהוה אמרה נפשי על-בן אוהיר לו : כה טוב יהוה לקני לנפש תדרשנו : כי טוב ויחיל ודומם לתשועת יהוה :

רש"י

בית יהורא

המקרא. וז"ל זכור תזכור ידעתי כסופך לזכור את העשוי לי אבל תשוח עלי נפשי להמתין עד זמן הזכירה ומכאן יסד הפייס בואת ידעתי כי יש לך לזכור אבל תשוח עלי נפשי עד שתזכור : (כא) זאת אשיב אל רפי. אחר שאמר לי לבי אברה תוחלתי מה אשיב זאת אל לבי ואחיל עוד ומה הוא זאת שאשיב אל לבי : (כב) חסדי ה' כי לא תמנו. וכל הענין עד מה יתאונן וגו' : כי לא חסנו. כמו כי לא תמו. ויש מפרשים כי לא תמנו כמו (במדבר יז כו) האם ק תמנו לגוט חסדי ה' הס אשר לא תמנו ולא כלינו בעצמינו : (כג) חדשים רבכרים. מתחדשים הס חסדיך מיום אל יום : רבה אמונתך. גדולה היא הבטחתך ודבר גדול הוא להאמין בך שתקיים ותשמוך מה שהבטחת לנו : (כד) חלקי ה' אמרה נפשי. ה' חלקי חלקי ודין הוא שחולל לו : (כו) טוב ויחיל ודומם. וי"ו של ויחיל יתירה כמו וי"ו של (בכרשית לו כד

טוב איה מיר ענפערין : (כב) (חסדי ה' כי לא תמנו). וכל הענין עד מה יתאונן : (כג) לא תמנו. וכמו כי לא תמו ויא עס וואלט געשטאנן תמו, איז טייטש דם אייבערשטיינס חסדים האבען זיך ניט אויסגילאזט וויש מפרשים כי לא תמנו איז טייטש וכמו האם תמנו לגוט ויא עס שטייט זענען מיינט מען וחסדי ה' הם אשר לא תמנו אחסד גיטאן וואס מיר זענן ניט פארלענד לברכים). (מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום) דיינע חסדים פענייען זיך אלע טאג : (רבה אמונתך). וגדולה היא הבטחתך דיין בך שתקיים ותשמוך מה שהבטחת לנו אין וועסט אבהיטן אין מקיים זיין וואס האסט נפשי. (ה' מנת חלקי ודין הוא שאחיל לו הש"ת איז מייך חלק וואס איה האב מיר אבגעקליבען איז מיטן דין אז איה זאל צוא אים האפען : (כו) טוב ויחיל ודומם). וי"ו של ויחיל יתירה כמו וי"ו של חסדי חכמים

פון פסוק ומדרש אנדה זכור תזכור דער מדרש אנדה טייטש זכור תזכור ידעתי כסופך לזכור את העשוי לי איך ווייס אז צום סוף וועסט גידענקין וואס די שונאים האבען מיר געטייען ואבל תשוח עלי נפשי לתמתין עד זמן הזכירה אבער מיין גייסט ווערט ערנידריגט ווארטיגדיג ב"ו דער צייט פון גידענקין וואמכאן יסד הפייס בואת ידעתי כי יש לך לזכור פון דאנען האט דער פייט געזאגט מיט דעם בין איה זיכער אז די וועסט מיר גידענקין ואבל תשוח עלי נפשי עד שתזכור אבער מיין גייסט ווערט ערנידריגט ביג די וועסט גידענקין : (כא) (זאת אשיב אל רפי). ואחר שאמר לי רפי אברה תוחלתי מה אשיב זאת אל לבי ואחיל עודו גאכדעם וואס מיין הארץ טראכט אז מיין האפנטג צום אייבערשטין איז פארלירען ענפער איה דאס ומה זאת שאשיב אל לבי אין וואס פר אהאפנטג בי לא תמנו). וכל הענין עד מה יתאונן : (כג) לא תמנו. וכמו כי לא תמו ויא עס וואלט געשטאנן תמו, איז טייטש דם אייבערשטיינס חסדים האבען זיך ניט אויסגילאזט וויש מפרשים כי לא תמנו איז טייטש וכמו האם תמנו לגוט ויא עס שטייט זענען מיינט מען וחסדי ה' הם אשר לא תמנו אחסד גיטאן וואס מיר זענן ניט פארלענד לברכים). (מתחדשים הם חסדיך מיום אל יום) דיינע חסדים פענייען זיך אלע טאג : (רבה אמונתך). וגדולה היא הבטחתך דיין בך שתקיים ותשמוך מה שהבטחת לנו אין וועסט אבהיטן אין מקיים זיין וואס האסט נפשי. (ה' מנת חלקי ודין הוא שאחיל לו הש"ת איז מייך חלק וואס איה האב מיר אבגעקליבען איז מיטן דין אז איה זאל צוא אים האפען : (כו) טוב ויחיל ודומם). וי"ו של ויחיל יתירה כמו וי"ו של חסדי חכמים

לכתיבה ולפי המדרש הוא טובת לזכר כי הזכות לזכר היא כתיבה ופירוש ע"ט

העלפוען : (כא) זאת אונ נאך דעם וואס מיין הארץ האט מיר גיטאן זאגען עס איז פאר לארען מיין האפונג פון גאט טוב איה צו אים נאך האפין : (כב) חסדי ה' איה די גינאד פון גאט זענען גיט צו גענצט געווארען דען זיי זענען ניט פאר לענד זיין דער בארעם הארציקייט : (כג) חדשים רבכרים דא גינאד פון השם יתברך ווערט דאך באנייעט צו אלע מרגינס ככה עס איז זייער גרויס דיין הבטחה אונ עס איז איין גרוסע זאך צו גלייבין אין השם יתברך : (כד) חלקי גאט איז מיין טייל אברה טוט זאגין מיין זייל דרום איז רעכט איה זאל צוא אים האפען : (כה) טוב גאט איז גוט צו זינען האפער רפיש צו דיא זייל וואס טוט אים פארשטין : (כו) טוב עס איז גוט צו דעם מענטשן

בו טוב לנבך כוֹיִשָּׁא עַל בְּנֵעוּרָיו : כח יֵשֶׁב בְּדָר וְדָם כִּי נָמַל עָלָיו :
 כט יתן בַּעֲפֹר פִּיהוּ אִילָנֵי יֵשׁ תִּקְוָה : יִהְיֶה לְמִכְהוּ לְחֵי יִשְׁבַּע בַּחֲרָפָה :
 לא כִּי לֹא יוֹנֵחַ לַעֲוֹלָם אֲדָנִי : יִבְכִּי אֶסְדִּיגָה וְרַחֵם בְּרַב חֲסָדוֹ חֲסָדָיו ק :
 יג כִּי לֹא עָנָה מַלְכוֹ וַיִּגָּה בְּנִי־אִישׁ : יו לְדָבָא תַּחַת רַגְלָיו בֶּל

בית יהורא

רשי

כד) ואיה וענה טוב כחול אדם וידום וילפה לתפועת ה' : (כח) ישב בדר. מי שארע לו חבל ולרה ישב בלמוד וילפה לסוכה : וידום. לשון המתנה כמו (שמואל א יד ט) אם כה יאמרו אלינו דומו דיהונתן : כי נשל עיניו. כי בעל הגורם כשא עליו הגורם זו : (לא) כי לא יונח עורם ארני. לכן טוב לידום : (לב) כי אם הונה. אם האדם מביא עליו יגון כשכיל עונו ואחר כך ורחם כרוב חסדיו : הונה וינה. לשון תורה הס : (לג) כי לא ענה וינה בני איש. מלכו ומלכו כי העון גורם : (לד) דבא תחת רגליו. מוסב על כי לא ענה מלכו להיות מדכא תחת רגליו וגו'. ולא להשות משפט גבר וגו'. ולא לעות אדם כריבו כל אלה ה' לא ראה לא כראה לו ולא עלתה לפטו במחשבתו

טוב לידום דרופער איז גיט צו שווייגן : (כח) אבאט טריריג אַמַעַנְשָׁען וּמְבִיא עָלָיו יָגוֹן בְּשִׁבְלֵי עוֹנוֹ עַר בְּרַעַנְט שׁוֹן אויף אים אַטְרוּיעַר דוּרף זײַן זײַנד וְאַחַר כֵּךְ וְרַחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו טוֹט עַר אִים בְּאַלֵּר דַּעַר בְּאַרְמִין וואַרין וַיִּינַע חֲסָדִים וַעֲנַן פִּיל : (הוּגָה וַיִּגָּה). וְקִשּׁוֹן תּוֹגָה הֵסוּ אִיו אַלְךְ טײַטש קְלָאג טרײַער : (יג) (כִּי לֹא עָנָה וַיִּגָּה בְּנִי אִישׁ). וּמַלְכוֹ וּמַרְצוֹנוֹ כִּי הָעוֹן גּוֹרֵם הַשִּׁי״ת ווײַל נִיט דָם מַעֲנֵשׁ שְׁטראַפֵּן גוֹר וַיִּינַע זײַנד בְּרַגְלֵי דָם עַר זַאל גִּישְׁקָרָפֵט ווערען : (לד) (קְדָבָא תַּחַת רַגְלָיו). וּמוֹסָב עַל כִּי לֹא עָנָה מַלְכוֹ דַּר לְדָבָא גִיט אַרױף אויפֿן פֿריהררען פֿסוק הַשִּׁי״ת ווײַל נִיט גָּבַר וְלֹא לַעֲוֹת אָדָם בְּרִיבּוֹ צו שְׁטויסען דַּעַם זײַנדיגער אַיַנְטער וַיִּינַע פִּיל, דָּאס מײַנט מען דיא הַשְׁנָחָה, אִין נִיט אַוועק גִיגין דַּעַם מַעֲנֵשׁ שְׁטראַפֵּן, אִין נִיט פֿאַר קרימען דָם מַעֲנֵשׁ אִין זײַן קריג וְכָל אֵלֶּה ה' לֹא רָאָהוּ אִיו טײַטש וְלֹא נִרְאָה לוֹ וְלֹא עָלְתָה לְפָנָיו בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן דָּאס אַקַּעס גיפֿעלט הַשִּׁי״ת נִיט אִין עַס אִיו אִים פֿירוש ע״ט

מענטשען דאס ער זאל שווייגען אונטן טאן האפען צו הילף פון גאט : (כז) טוב עס איז גוט צו דעם מענטשען דאס ער זאל טראגען דם יאך פון הש״י אין זיין יוגנט : (כח) אבאט דער וואס האט זיך אים גיטראפן איין צרה זאל ער ויצען שטיל אונטן זאל האפען צו גוטס פון הש״י די דען גאט האט אויף אים גוור גיווען די גזרה דרום מוז דאך דר מענטש שטיל שווייגן אונטן ווארפען ביז די רחמנות וועט קומן פון השם יתברך : (כט) יתן ער זאל געבען זיין מויל אין ערד פילייכט איז פאר האנדלן אהאפונג : (ל) יתן ער זאל זיך גיווייגען צו זיין איין סבבן מער ווי די טבע איז ביז ער זאל געבין צו זיין שלאגן די באקין אונטן זאל מקבל באהבה זיין די יסורים שבע ער זאל זאט זיין מיט שאנד : (לא) די דען ער וועט נישט פאר לאוען דענאט צו אייביג גאט : (לב) די דען אויב ער האט דין גימאכט טרויערין מחמת די זינד ורחם דער נאך וועט ער זיך דער פרימען איפער דיר עס איז פיל וייגע גינאד : (לג) די דען ער האט נישט גיפייניגט פון זיין ווילען זייערע די עבירות פון דעם מענטשען האבען גורם געווען נגיה אונטן האט גימאכט טרויערין מענטשען קינדער : (לד) דבא צו פאר שטוסען אונטער וייגע פיס אקע גיפונגע פון דר ערד : (לה) למחוט

אכירי ארץ: יי להטות משפט-גבר נגד פני עריון: יי לעות אדם
בריו אדני לא ראה: יימיה אמר ותהי אדני לא צוה: יי מפי עריון
לא תצא הרעות והשוב: יי מהריתאונן אדם הי גבר על-חמאו
חטאי ק: מ נהפשה דרכינו ונהקרה ונשובה ער-יהוה: מא נשא

בית יהורא

רש"י

במהשבתו לעשות כן: (לו) לא ראה. לא הוכשר
בעיניו כעוהו בית דין של מעלה אדם בריבו
כמו מה ראות כי עשית וגו': (לז) כי זה אמר
והיה וגו': (לח) מפי עריון וגו'. ואם באתי לומר
ר לא מידו בזה אלא הרעה הוזה מקרה היא
שהי לי אין זאת כי אם בין רעות ובין טובות מי
זה אמר ותהי אם ה' לא ליה ומפיו לא תלא הן
רעה הן טובה אבל מה יש להחליט אדם חי גבר
על השליו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי
הם המביאים עליו הרעה. (מפי עליון לא תלא)
אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל
טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב
וגו' לא ילא רעה וטובה מפיו אלא הרעה בזה
מאליה לעוסה רע והטוב לעוסה טוב לפיכך מה
יתאונן למה יתענה הלאם אם לא על חטאיו:
(מא) נשא רבבנו אר כפים. כאלו נושאים את
כפיו

השי"ת ואלט גיט גיבאטין. חאטשי ומפיו לא תצא הן רעה והן טובה פון
זיין מויל גייט גיט ארויס קיין גוטס אין שלעכטס ואכל מה יש להתאונן אדם חי
גבר על חטאיו נור באך וואס האט דער לעבדיגער מענש צו טרוירן דורך זיינע
זינד וכל איש ואיש יתאונן על חטאיו פי הם המביאים עליו הרעה יעדן מענש
דארף טרוירן אויף זיינע זינד וזייל זיי ברענגין אויף אים שלעכטס ואמר רבי
יוהנן מיום שאמר הקדוש ברוך הוא ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב
רבי יוחנן זאגט פונם טאן וואס השי"ת הט געזאגט וזה איך האב פאר דיר גיגעבען
דאס לעבען אין דאס גוטס ולא יצא רעה וטובה מפיו אין פון זיין מויל גיט ארויס
גיבאטען קיין גיטער אין שלעכטער גור דין ואלא הרעה באה מאליה לעושה רע
והטוב לעושה טוב נור ער האט אריין גיגעבען אין דער נאטור אז אויף דעם
שלעכטן זאל קומען אשלעכטער סוף אין אויפן גיטען אגטער ולפיכך מה יתאונן
למה יתענה האדם אם לא על חטאיו דרנפער צו וועמען קען דר מענש האבין
אפרעטענדיג אויב גיט צו זיך אליין וואס ער האט געזינדיגט: (מא) (נשא) לבבינו
שפתי חכמים

ואין לרין סוף תיקן אכל כי לא תמנו הוא מדבר בפנים
והדבר לתקן חסדי ה' הם אכל לא תמנו כי: ר' כהנא רש"י
לקשר הפסוקים כסמכות זה לזה ולכך במקום פסוקים
פירוש

צו זיינען דאס משפט פון מענשען קעגן
דעם אוברשטן: (לז) לעות צוא פאר
קרימען איין מענשען אין זיין קריג ו
האט דאס גאט גיט גינעקן זייערע דיא
עבירות פון מענטשן האבן גורם געווען:
(לז) מי ווער איז דר וואס הט דס גיזאגט
אויב עס איז גיווארן שלעכט ארץ גאט הט
דס גיט געבאטן זייערע די עבירות האבן

גוט

רַבְּבֵנוּ אֶל־פִּסִּים אֶל־אֵל בְּשָׁמַיִם : מִבְּנֵי פִשְׁעֵנוּ וּמִרֵּינוּ אֶתְּהָ לֹא
סִלַּחְתָּ: מִגְּסֻתָּהּ בְּאֵף וּתְרַדְּפֵנוּ הַרְגַּת לֹא חִמְלָתָ : מִדְּסִכְתָּהּ בְּעֵינֵי
לֵךְ מִעֲבוּר תַּפְלָה : מִהַ סְחִי וּמֵאוֹס תְּשִׁימֵנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים : מִי פָצוּ

בית יהורא

אֵל פִּסִּים). וּפָצוּנוּ נוֹשָׁאִים פָּצוּנוּ אֵל הַשָּׁמַיִם
מִיר בָּטִין אוֹפֵה־יִבְדִּיג דִּי הַעֲנָד צוֹם הַיִּמְעַל
וּנְשָׂא אֵף לִבְכִּינוּ עִמָּהֶם וְלִין מִיר מִיט הַיִּיבֹן
אוֹנוֹעֲרַע הָעֲרָצֵר, דָּאס מִינֵט מֵעַן וְלִשׁוֹב
לְשׁוֹב לִבְכִּינוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹם בְּרוּךְ הוּא
תְּשׁוּבָה צוֹ טוֹעֵן אִין צוֹ בְּרַעֲכֵן אוֹנוֹעֲרַע
הָעֲרָצֵר פֶּאָר הַשִּׁיט וְדָבָר אַחֵר אֵל פִּסִּים
נָאךְ אַטִּיטֶש אִין וְאֵל הַעֲנָנִים אֵל שָׁמַיִם
צוֹ דִּי וואַלקִינֶס פֿון הַיִּמְעַל וְכִמָּה דָּאָת אָמַר
וְהִנֵּה עָב קָטָנָה כְּפָף אִישׁ עוֹלָה וְיִי עָס
שְׁטִיט אַקְלִין וואַלקִינֶדִיל וְיִי אַמְעַנְשִׁלִּיקַע
הַגִּיד גִּיט אוֹיף, שְׁטִיט בִּינִי וואַלקִינֶס
דָּאס וואַרֶט פֿון וּבֹן עַל פִּסִּים כְּסָה אוֹרוֹ
אָזִי שְׁטִיט אוֹיף דִּי וואַלקִינֶס אִין פֿעֲרֵה־וִילִין
דָּעַר רַעֲגִין וּמוֹדֶרֶשׁ רַבּוֹתֵינוּ נְשָׂא לִבְכִּינוּ
דְּרִשִׁנֵּעַן מִיר זָאלֶען מִיט אַנְאָמַת אוֹנוֹעֲרַע
הַרְחֵץ בְּנִקְיוֹן פִּסִּיו אָזִי וְיִי אַמְעַנְשִׁלִּיקַע וואַס
וואַשֶׁט זײַךְ מִיט רִינֵעַ הַעֲנָד וּשְׁמִשְׁלִיף
אָוֶעַק דָּאס אוֹמֶר־יִינִיקִיט פֿון זײַנֵעַ הַעֲנָד
טוֹט תְּשׁוּבָה אִין הָעֵרֶט אוֹיף צוֹ טוֹעֵן עֲבִירוֹת
אַנְגַּענוּמן וְהַמּוֹדָה וְאִינוּ עוֹזֵב כְּטוֹבֵל וְשָׂרָץ
פֿעֲרֵקֶאָט גִּיט זײַנֵעַ שְׁקַעֲכֶטֶע מַעֲשִׂים אִין
הַאֲלֵט אַ שָׂרָץ אִין דֵּר הַגִּיד דָּס זײַן טוֹבֵל
וְהִנֵּה דְרָכֵינוּ עַל יְדֵי יֵצֵר הָרָע וְיִי אָזִי
שׁוֹעֵר בִּי צוֹ קִימֵעַן, אָבֵעַר : (אֵתְהָ לֹא סִלַּחְתָּ)
דְּרָכֶךָ פֶּאָר דִּיר אִין פֶּאָסִיג זָאלֶסט מוֹחֵל וְיִי
בָּאָף). וְחֻצְצָת אֵת הָאֵף לִהְיוֹת מַחִיצָה בֵּינָךְ
דִּיר אִין אוֹנוּ אַ פֶּאָר־שְׁטֵעֲלונֵג דָּאס מִיר זָאלֶען
(מֵהָ) (סְחִי וּמֵאוֹס). (וְהוּא נִיעַ) סְחִי אִין טִיטֶש
שְׁנִיטֶס מִתּוֹךְ הַרְיָאָה יוֹצֵא דֵּרֶךְ הַגִּירוֹן וְיִי
אִין גִּיט אַרױף דּוֹרְכֵן הַאֲלֵדוּ : (תְּשִׁימֵנוּ). וְלִשׁוֹן
הוּנָה הוּא אִין טִיטֶשׁ טוֹסֶט אוֹנוּ

רשי

כִּפִּינוּ אֵל הַשָּׁמַיִם כֹּחַ אֵף לִבְכִּינוּ עִמָּהֶם לִשׁוֹב
לְשׁוֹב לִבְכִּינוּ לִפְנֵי הַקָּדוֹם בְּרוּךְ הוּא. דָּבָר אַחֵר
אִין כִּפִּים. אֵל הַעֲנָנִים אֵל שָׁמַיִם כֹּחַ דָּאָת אָמַר
אָמַר (וּמַלְכִּים אֵל יֵשׁ) וְהִנֵּה עָב קָטָנָה כְּפָף אִישׁ
עוֹלָה וְכֵן (וְאִיבֹל לוֹ לִב) עַל כִּפִּים כְּסָה אוֹר וּמִדְרַשׁ
רַבּוֹתֵינוּ נְשָׂא לִבְכִּינוּ בְּאֵמֶת לִהְיוֹת כְּכֹחַ הַכּוֹחַ
בְּנִקְיוֹן כִּפִּיו שְׁמִשְׁלִיף מִיָּדוֹ כֹּל שִׁטּוֹף כִּי מוֹדָה
זְעוּזֵב יוֹחֵס וְהַמּוֹדָה וְאִינוּ עוֹזֵב כְּטוֹבֵל וְשָׂרָץ
בִּידוּ : (מֵב) נַחֲנוּ פִשְׁעֵנוּ וּפָצוּנוּ. וְהִנֵּה עָב קָטָנָה
שׁוֹר הָרֵעַ : אֵתְהָ לֹא סִלַּחְתָּ. וְלִךְ הִיֵּה כֹחַ
הַסִּלַּחְתָּ כִּי כֵן דְּרָכֶךָ : (מֵב) סִכּוּחָהּ בָּאָף. חֲלַלְתָּ
אֵתְהָף לִסִּיחַת מַחִיצָה בֵּינָךְ וּבִינֵנוּ וּתְרַדְּפֵנוּ בּוֹ :
(מֵהָ) סְחִי וּמֵאוֹס. הוּא מִיֵּעַ בְּלִשׁוֹן מַשְׁנֵה כִּימוֹ וְיִיעוֹ
שְׁנִיטֶס מִתּוֹךְ הַרְיָאָה וְיִוֹלֵא דֵּרֶךְ הַגִּירוֹן : תְּשִׁימֵנוּ
לִשׁוֹן

בְּאֵמֶת לִהְיוֹת כְּכֹחַ הַכּוֹחַ אוֹנוֹעֲרַע רַבִּים
הָעֲרָצֵר אוֹפֵה־יִבְדִּיג צוֹא הַשִּׁיט וְנָאָדֶס
וואַשֶׁט זײַךְ מִיט רִינֵעַ הַעֲנָד וּשְׁמִשְׁלִיף
אָוֶעַק דָּאס אוֹמֶר־יִינִיקִיט פֿון זײַנֵעַ הַעֲנָד
טוֹט תְּשׁוּבָה אִין הָעֵרֶט אוֹיף צוֹ טוֹעֵן עֲבִירוֹת
אַנְגַּענוּמן וְהַמּוֹדָה וְאִינוּ עוֹזֵב כְּטוֹבֵל וְשָׂרָץ
פֿעֲרֵקֶאָט גִּיט זײַנֵעַ שְׁקַעֲכֶטֶע מַעֲשִׂים אִין
הַאֲלֵט אַ שָׂרָץ אִין דֵּר הַגִּיד דָּס זײַן טוֹבֵל
וְהִנֵּה דְרָכֵינוּ עַל יְדֵי יֵצֵר הָרָע וְיִי אָזִי
שׁוֹעֵר בִּי צוֹ קִימֵעַן, אָבֵעַר : (אֵתְהָ לֹא סִלַּחְתָּ)
דְּרָכֶךָ פֶּאָר דִּיר אִין פֶּאָסִיג זָאלֶסט מוֹחֵל וְיִי
בָּאָף). וְחֻצְצָת אֵת הָאֵף לִהְיוֹת מַחִיצָה בֵּינָךְ
דִּיר אִין אוֹנוּ אַ פֶּאָר־שְׁטֵעֲלונֵג דָּאס מִיר זָאלֶען
(מֵהָ) (סְחִי וּמֵאוֹס). (וְהוּא נִיעַ) סְחִי אִין טִיטֶשׁ
שְׁנִיטֶס מִתּוֹךְ הַרְיָאָה יוֹצֵא דֵּרֶךְ הַגִּירוֹן וְיִי
אִין גִּיט אַרױף דּוֹרְכֵן הַאֲלֵדוּ : (תְּשִׁימֵנוּ). וְלִשׁוֹן
הוּנָה הוּא אִין טִיטֶשׁ טוֹסֶט אוֹנוּ

שפתי חכמים

לְקַשֵּׁר פִּסְקוֹת זֶה עַם שְׁלֹפְטוֹ : שׁ דִּקְלָל מֵהוּ מִקּוֹן הַלֵּל כְּדִין
הוּא מֵאֲחֵר שְׁמִירָנוּ דִּין הוּא שְׁלֵל יִכְלֹל לֵנוּ. לְכִיפֵי זֶס דְּרַכְט

פירוש ע"ט

הַעֲנֵט צוֹ טָאן תְּשׁוּבָה צוֹ גָּאט וואַס אִין
הַיִּמָּל : (מֵב) נַחֲנוּ מִיר הַאָבֵעַן גִּיזִינֶדִיגֶט
אוֹנוּ וְיִידְעֶר גִּישְׁפִּעֲנִיגֶט קֵעֲנֵעַן דִּיר אֵתְהָ
דָּא סִכְחָת אִין דֵּעַן בֵּיין סִכְחָת דוֹ נָאָלֶסט גִּיט
פֶּאָר גֵּעֲעֵעַן : (מֵב) סִכְחָת דוֹ הַאָסֶט פֶּאָר
דֵּעַקֶט מִיט דָּס גִּירִים צָאָרֶען פֶּלֶמֶר הַאָסֶט
גִּימַאָקֶט אִיין מַחִיצָה צוֹוִישֵׁן אוֹנוּ אוֹנוּ דִּיר
וְיִידְעֶר גִּישְׁפִּעֲנִיגֶט קֵעֲנֵעַן דִּיר אֵתְהָ
דָּא סִכְחָת אִין דֵּעַן בֵּיין סִכְחָת דוֹ נָאָלֶסט גִּיט
פֶּאָר גֵּעֲעֵעַן : (מֵב) סִכְחָת דוֹ הַאָסֶט פֶּאָר
דֵּעַקֶט מִיט דָּס גִּירִים צָאָרֶען פֶּלֶמֶר הַאָסֶט
גִּימַאָקֶט אִיין מַחִיצָה צוֹוִישֵׁן אוֹנוּ אוֹנוּ דִּיר

איכה ג

עלינו פיהם כל-איבינו : מו פחד ופחת היה לנו השאת והשבר :
 מה פלגני-מים תרד עיני על-שבר בת-עמי : מט עיני נגרה ולא תרמה
 מאין הפנות : נ עד-ישקוף וירא יהוה משמים : נא עיני עוללה לנפשי
 מפל בנות עירי : נב צור צדוני בצפר איבי חנם : נג צמתו בבור חיי
 וידו-אבן בי : נד צפו-מים על-ראשי אמרתי נגזרתי : נה קראתי

רשי

בית יהודא

לשון הווס הוא : (מו) פחד ופחת. כשנסנו מפני
 הפחד נפלנו אל הפחת שוחה : השאת. לשון
 שאיפה כמו השאת : (מט) מאין הפנות. מאין
 חליפין והעברה : (נא) עיני עוללה לנפשי מפל בנות
 עירי. ירמיה ממספחת כהנים היה ואמר עיני
 בדמעה עוללה ומיוולע פני עלי נפשי מכל בנות
 עירי : עוללה. לשון כול כמו (אויב טו טו)
 ועוללה בעפר קרני : מפל בנות עירי. משפחת
 יש לה לבנות מכל משפחות העיר שהיתה נבחרת
 לקדושה ולעבודת הקדש מכל ישראל :
 (נג) צמתו בבור חיי. צמות הכלל : צמתו. אסרו
 כמו לומת הגידן (שיר ד ה) מצעד ללמדת.
 אישריוטור : וידו אבן בי. על פי הבאר כך עשו
 לנחל וירמיה ראה ברוח הקודש : צמתו בבור
 חיי. ואף על פי שלמנו בבור חיי שאינו יכול
 לעלות מתוכו לא שמו לבס גם לזאת עד שירו
 אבן בי : (נד) צפו מים וגו'. א שזמן שבה אדם
 צמים

בעפר קרני וויא עס שטייט איך וועל
 פארמיאוסען מיט שטייב מיין גרויסקייט : (מפל בנות עירי). ומשפחת יש קה לבנות
 מפל משפחות העיר מיין פאמיליע האט מער צוא וויינען וויא אלע שטאדטישע
 פאמיליע ושהיתה נבחרת לקדושה ולעבודת הקדוש ברוך הוא מפל ישראל ווייט זי
 איז אויס דער ווייטקט אין הייליגער צום אייבערשטינס עבודה מער ווי אלע יידן :
 (נג) (צמתו בבור חיי). ובית הקלא בור איז שטייט אפפוסה : (צמתו). ואסרו וזי
 האבען געבינדען וכמו צומת הגידן, מבעד לצמתו ווי עס שטייט אינגליינג פון זיין
 פארבינדקן, דער בינד פון די אדערען : (וידו אבן בי). ועל פי הבאר כך עשו לנחל
 אויף דעם לייבין גריב הט מען פארדעקט מיט אשטיין ווען מען האט דניאלין אריין
 גיווארפן וירמיה ראה ברוח הקדוש אין ירמיה האט פאראויס גיזעהן מיטן רוח
 הקודש : (צמתו בבור חיי). ואף על פי שצמתו בבור חיי שאינו יכול לעלות מתוכו
 האטש זיי האבען מיך אריין גיווארפען אין אגריב וואס איך קען פון אים גיט ארויס
 ולא שמו לבס גם לזאת עד שידו אבן בי האבען זיי זיך גיט דערמיט באגעניגענט
 נור האבן נאך אויף מיר גיווארפן אשטיין : (נד) (צפו מים). ושזמן שבה אדם צמים
 שפתי חכמים

על ידי ילחור. ולך היתה נאה כסילתה כי כן דרכך ואתה
 לא סחת : ת סחת לשון שאיפה כלל ומו לא וסחת

פירוש ע"ט

אויף אונז געפנינט זייער מול אלע אונזערע
 פיינט : (מו) פחד ופחת. אונז, די גרוב איז
 אונז גיווארפען השאת אונז די פאר וויסטונג
 בראד : (מט) פלגני-מים תרד עיני עוללה לנפשי
 רינען מיינע אונזען אויף דיא בראד פון
 מיין פאלק : (מט) איני מיינ אויג טוט נידערן
 טרערן אונז ווערט גיט גישטעלט מאין הפנות
 זיסט

שִׁמְךָ יְהוָה מְבִיר תַּחֲתֵינִי: נו קוֹלִי שְׁמַעַת אֶל-תַּעֲלָם אֲנֹכָה לְרוּחֹתֵי
 לְשׁוֹעֲתִי: נו לְרַבֶּת בְּיוֹם אֶקְרָאךָ אִמְרַת אֶל-תִּירָא: נח רַבֶּת אֲדֹנִי
 רִיבִי נִפְשִׁי נֹאֲלֶת הִי: נט רֵאִיתָה יְהוָה עֲזַתִּי שְׁפֹטָה מִשְׁפָּטִי: ס רֵאִיתָה
 כָּל-נִקְמָתָם כָּל-מְהַשְׁכֵּתָם לִי: סא שְׁמַעַת חֲרַפְתָּם יְהוָה כָּל-
 מְהַשְׁכֵּתָם עָלַי: סב שִׁפְתִּי קָמִי וְהִגִּינוּ עָלַי כָּל-הָיוֹם: סג שְׁכַתָּם
 וְקִימָתָם הִפִּיטָה אֲנִי מִנוֹנֵתָם: סד תָּשִׁיב לָהֶם נִמְלֵל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה
 יְדֵיָהֶם: סה תִּתֵּן לָהֶם מִגֶּנֶת-לֵב תִּאֲלָתֶךָ לָהֶם: סו תִּרְדֶּךָ בְּאֶף
 רִשִׁי

בית יהודא

עד מתניו עדיין נש תקנה ווי לאנג אמענש
 פאלט אריין אין אנט טיף וואסער נור ביו
 צו די לענדן הט ער נאך אהאפנוג ואכל
 אס צפו המים על ראשו אז אומר אכנה
 תקנתי אבער אז דאס וואסער גייט אים
 איבערן קאפ טראכט ער שוין גיט פון קיין
 האפנוג ואכל אני איני עושה פן אלא
 קראתיו אבער איך בין גיט אזוי נור אפילו
 יעצט רוף איך אויך צו השי"ת: (צפו מים)
 (עכ"ס) די געצינדיגער: (גו) (קרבת ביום
 אקראך). ופך היית רגיל פנים הראשונים
 לקרב אלי ביום קראיו אזוי ביסטו פרצייתין
 גיוואנט גיווענען צוא מיר דערנענטערען
 (ה' ריבי נפשי). ופנים שעברו פארצייתן:
 בי אויבני מינע פיינד האפן מיד פרקרימט
 עשית כבר ווי די פלעגסט תמיד טוען:
 הארץ וקמה דאט אמר אמגנך ישראל אשר
 איבער גיעטפערט אין דיין האגד איך וועל
 דך יוד איבער ענטפערין ודבר אחר מגינת
 אפערשטאפונג וצרה ואנחה אשר הוא כמגן
 פירע

ווען איך האב דך גערופען: (נח) (רבת
 (נט) (ראית ה' עותתיו). ובצרה הזאת שעוותו
 אין דער צרה: (שפטה משפטי). (באשר
 (סה) ומגינת לב). ושבר לבו אצובראקען
 מגן צריך בידך ווי עס שטייט ער האט
 דך יוד איבער ענטפערין ודבר אחר מגינת
 אפערשטאפונג וצרה ואנחה אשר הוא כמגן
 פירע

שפתי חכמים

ס'הפסוק: ב דקל וזיתן מלכו מים כל רחשם. לכו הדומים למים: ב דיוקו כל ר"י ומכתיב: שפתי ואל
 פירוש ע"ט

זיסט: (נג) צפתי זיי האבען באהעפט אין
 גרוב מיין לעבען אונ האפן נאך גיווארפן
 איין שטיין אין מיר: (גד) צפתי עס האפן
 גיווארמען די צרות אזוי וויא וואסער
 איבער מיין קאפ אפתי האב איך שוין
 גלגט איך בין פאר שניטען: (נה) קראתי
 האב איך גערופען דיין נאמען גאט פון
 אונטערשטין גרוב: (נו) קולי מיין קול
 האסטו גיהערט ביו יעצט אי בעט איך פיר
 הול גיט דיין אויער ברייטער מאכן מיר
 אז איך וועל שרייען: (נז) קרבת דו פלעגסט
 גיגעהנן אין טאג וואס איך הב דך גירופען
 אפך דו האסט גיוואנט פארקט דך נישט:
 (נח) רבה דוא האסט געקריגט גאט מיט
 מינע סריגער שטענדיג: איך דו האסט

זאל

הַתְּשׁוּמִידִים מִתַּחַת שְׁמֵי יְהוָה :

ד א איכה יועם זרם ישגא הבתם הטוב תשתפכנה אבני־קדש
בראש פל־היצות ב בני ציון היקרים המסלאים בפז

בית יהורא

רש"י

סועה שאין נז"ל נופלת בו שהנז"ל ביגון איכה
שורש אלא כנון נז"ל של המון מנוחת המון נז"ל
יכנין נז"ל של קלון מנוחת נקלה וכנון של ליון
מנוחת־לילה וכן נז"ל של שברון מנוחת שבר וכן
נז"ל של שמחון ד שטון נ"ל שכל"ל וק"ל :
תאריך. לבן וישיהו יס יג) נואלו שרי לועז :
ד (ה) איכה יועם והב. קינה זו נלמדה על יאשיהו
כמו שנלמד בדברי הימים (ד"ה ב לה
כה) הלא היא כתיבה על ספר הקינות ועמה חיבר
בתוך הקינה את שיר בני ליון : יועם. וכסה כמו
דלה מתרנס (ויקרא יג) כסה עמיו : והב. מראית
פנים ה המלחיה כוסה : ישגא. ישתנה ממראיתו :
הבתם. קבולת כלי נוי הוהב שהם לעדי קרוי
כתם : אבני קדש. בניס המאורים ו כהנים
עובדים ומ"א כל רביעית דס שילא מיאשיהו בכל
חד וחז שטעלו בו היה ירמיה קוברו במקומה
ועליה הוא קורא תשתפכנה אבני קדש :
(ב) המסלאים בפז. המהוללים והנערכים בפז
הרואה

ר (א) איכה יועם זרם. וקינה זו נלמדה
על יאשיהו די טרויער קיד איז גי'אגט געווארען אויף יאשיהו ופני
שנאמר בדברי הימים הלא היא כתובה על ספר הקינות וז"ל עס שטייט אין דברי
הימים דאס איז פארשריבען אין בוך פון קלאג וועמה חבר בתוך הקינה את שאר
בני ציון אין צוזאמען הט ער פאקלאגט אויף די רעשט יודין : (יועם). ויכנהו איז
טייטש טינקעל ווערען וכמה דעת מפרגם פדה עמיו ווי דער תרגום מאכט אויף
פה. טינקעל, עמיו : (הב). ומראית פנים המצהיב פהבו אזעלכע שיינע פענימער
וואס לייכטין ווי גאלד : (ישגא). וישתנה ממראיתו וועט פארענדערט ווערען פון
זיין גישטאלט : (הבתם). וקבוצת כלי נוי הוהב שהם לעדי קרוי פתם שיינע גאדדיגע
צירינג פלים ווערען גערופען פתם : (אבני קדש). ובנים המאורים פאבנים טובות
קינדער וואס לייכטין ווי דיכענטין וומדרש אגדה פל רביעית דם שיגא מיאשיהו בכל
חד וז"ל שטעט צוהיה ירמיה קוברו במקומה דער מדרש אגדה זאגט יעדין קווארטירעל
בלית וואס איז אייסקערענען פון יאשיהו'ן דורך די פיילין וואס מען הט אים געשאסן
האט ירמיה באגראבן אויף ארט אין דרויף הט ער גיקלאגט וועליהו הוא קורא תשתפכנה
אבני קדשו זיי ווערן פרגאסן די היידיגע שטיינער : (ב) (נמסוקים בפז). והמהוללים

שפתי זכמים

אחר שטת כסוף עבר בלשון אחר קרנת דת : ד פירוש
זין נ"ל של שטת יסג שטען אינה שורש : ה דק"ל וזי
כסעל שגכר האין יועם הוהב הדומה. נכ"פ מלית וכו' :

פירוש ע"ט

זאל ויין צו די פשדים זקסט זיי יאגען מיט
דעם צארען אונ פאר טיליג דא פשדים
פון אונטער די הימלען דו גאט :
ד (א) איכה ווי איז טינקעל געווארען דס
גאלד. ישגא עס איז פר ענדערט
געווארען די גוטע גין גאלד השתנה ווי

גם

איכה ד

**וְלֹא־הָיוּ בָּהּ יָדִים י ו כְּפֹי נִזְרִיהָ מִשְׁלָג צָחוּ מַחֲלָב אֲדָמוּ עֲצָם
מִמְּגִילִים סָפִיר גִּזְרֹתָם: ח הַשֵּׁד מִשְׁחֹר תֹּאדָרִים לֹא נִכְרְזוּ בַּחוּצוֹת
צָפֹר עוֹרֵם עַל־עֲצָמָם יבֵּשׁ הָיָה כַעֲץ: ט טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי־חֶרֶב**

רש"י

בית הורא

שגדול עינים משל סדום: ההפוכה כמו רגע. שהיו סדום לא נמשכה לרעה וזכרנו אחד נהפכה: ולא חזו בה ידים. וזו האויב כי ע"י המלאכים נהפכה. ויש מדרשי אגדה ואינו מיושב על סדר המקראות: (ו) וכו' מירייה. שריה כמו נזר וכתר וא"ל אומר נזירים מהם שהיו מגדולי שער וגאים ביותר ומוסב על בת עמי: אדמו עצם מפנינים. אותם שהיו מראיהם אדום מ מפנינים וגזרתם כמו ספיר חשך תארים מפחמים: (ח) משחור. היא פחם: עצם. לשון מראה י כמו (שמות כד י) ופעלם השמים לעושר קול"ר בלע"ז: צפר. נקמם ונחשבו ואון לו דמיון: (ט) שהם יבשו מרוקמים וגו'. חללי הרעב היו כפוחים מריח תגובות שהיו האויבים לולים בשר על העצבים חוץ לחומה והריח נכנס בתוך כפוחי הרעב וכריסין נבקעת ופרשם זכ והרי זה מיתת

ופורענותם מוכיח עליהם שגדול עינים משל סדום וייער פורענות ווייזט אויס דאס וייערע זינד וענען גרעסער ווי די זינד פון סדום: (ההפוכה כמו רגע). ושהרי סדום לא נמשכה צרתה וכרגע אחד נהפכה ווייזט סדום הט דאך נישט לאנג געליטן אין איין רגע איז זי איבער ניקערט געווארן: (ו) לא חלו בה ידים. וידי האויב כי על ידי המלאכים נהפכה דער פיינד הט נישט אין איר גינוקטיגט ווארן זי איז דורך מלאכים איבער גיקערט געווארן וויש מדרשי אגדה ואינו מיושב על סדר המקראות עס איז דרויף דא סיל מדרשי אגדה אפער דא פסוקים קענען זיך מיט וייער פשט נישט שליסן: (ז) (וכו נזיריה). נזיריה איז טייטש הארין (וכו נזר ופתרו) ווי עס שטייט נזר אקרוין. וואני אומר נזיריה ממשו רש"י זגט נזיריה איז טייטש נזירים ושהיו מגדולי גילאקטי האר ומוסב על בת עמי) עס גייט פון מיין פאלק הט גיהאט אנעקע שיינע מראיהם אדום מפנינים וגזרתם כמו ספיר) פון פעריל אין קלארער פון קריסטאל (וחשך תארים מפחמים איז וייער גישטלט שווארצער געווארען פון קוילין: (ח) (משחור). והיא פחם) מיינט מען קוילין: (עצם). ולשון מראה איז טייטש גישטאלט (וכו וכעצם השמים לטהרו ווי עס שטייט אזוי וויא דאס לויטערקייט פון הימל צום ריינקייט: (צפר). אנקמט גתחברו עס איז פרקניקשט אין צוזאמנגעלייגט וואין לו דמיון עס איז פסוק: (ט) (שהם יזובו מדקרים). וחללי הינגער טויטע וענען גישוואלין געווארען צוליים בשר על העצבים חוץ לחומה ד גראז אויסגענוינג פון דר מויער ווהריח ופרשם זבו ווייזט דר גישמאק איז אריינגעגאנגן אין די גישוואלינע פון הינגער וענען שפתי חכמים

שער ונאים ביותר וזי האבן וייער שיינע ארויף אויפן פרוהריגין פסוק די טאכטער פון מיין פאלק הט גיהאט אנעקע שיינע מראיהם אדום מפנינים וגזרתם כמו ספיר) פון פעריל אין קלארער פון קריסטאל (וחשך תארים מפחמים איז וייער גישטלט שווארצער געווארען פון קוילין: (ח) (משחור). והיא פחם) מיינט מען קוילין: (עצם). ולשון מראה איז טייטש גישטאלט (וכו וכעצם השמים לטהרו ווי עס שטייט אזוי וויא דאס לויטערקייט פון הימל צום ריינקייט: (צפר). אנקמט גתחברו עס איז פרקניקשט אין צוזאמנגעלייגט וואין לו דמיון עס איז פסוק: (ט) (שהם יזובו מדקרים). וחללי הינגער טויטע וענען גישוואלין געווארען צוליים בשר על העצבים חוץ לחומה ד גראז אויסגענוינג פון דר מויער ווהריח ופרשם זבו ווייזט דר גישמאק איז אריינגעגאנגן אין די גישוואלינע פון הינגער וענען שפתי חכמים

שער ונאים ביותר וזי האבן וייער שיינע ארויף אויפן פרוהריגין פסוק די טאכטער פון מיין פאלק הט גיהאט אנעקע שיינע מראיהם אדום מפנינים וגזרתם כמו ספיר) פון פעריל אין קלארער פון קריסטאל (וחשך תארים מפחמים איז וייער גישטלט שווארצער געווארען פון קוילין: (ח) (משחור). והיא פחם) מיינט מען קוילין: (עצם). ולשון מראה איז טייטש גישטאלט (וכו וכעצם השמים לטהרו ווי עס שטייט אזוי וויא דאס לויטערקייט פון הימל צום ריינקייט: (צפר). אנקמט גתחברו עס איז פרקניקשט אין צוזאמנגעלייגט וואין לו דמיון עס איז פסוק: (ט) (שהם יזובו מדקרים). וחללי הינגער טויטע וענען גישוואלין געווארען צוליים בשר על העצבים חוץ לחומה ד גראז אויסגענוינג פון דר מויער ווהריח ופרשם זבו ווייזט דר גישמאק איז אריינגעגאנגן אין די גישוואלינע פון הינגער וענען שפתי חכמים

קודם שיפרש עלם אף שהוא מוקדם בקרא ויהי חשך תארים מפחמים. וא"ת היכן מוזכר פחמים בקרא לזכ כח משחור הוא פחם: י דקשה לרש"י היאך משתכח אותו כחואר אדמיות הכי הוא מכוסה כסור וכבר. ועוד ע"ט

פורענותם מוכיח כו' וכוונתו פה על הפורענות לא על הטון ולא קשה לזכר ונכח מוכיח לזכר כתב ההפוכה כמו רגע שהיו סדום כו': ט ממתחלה מקבר הפסוקים ואח"כ סירב הכתר ומדמלק חשך חלל' מפחמים פתח בו לפרש פירוש

איצונד גיהאלוט די מיססין: (ו) נזיר עס איז גיגריקט גווארן די זינד פון מיין פאלק ווי די זינד פון סדום ווס איז פאר קערט געווארען אין איין אנגען בליק אונ עס איז נישט גיווען אין איר קיין הענט פון שונא: (ז) נזי וזי וענען גיווען לוסערער אירע נזירים וויא ש"י: (ח) חשך היינט איז סינסטערער גווארען ווי קולען וייער

גישטאלט לא גברו זיי וענען נישט קענטיג געווארען אין די גאסען יב"ש עס איז פר טריקניט גיווארן ווי איין האלץ: (ט) טובים עס וענען בעסער גיווען די דר שלאגענע פון שווערד מער ווי די דער שלאגענע פון הונגער שהם ווארעם זייא טונען ריגען צו שפאלטינער הייט מחמת דיא סרוקט פון פעלט וואס די פיינד האבען גיבראטען

מחללי רעב שהם יובו מדקרים מתנובות שרי: י ידי נשים
רחמניות בשלו ירדו היו לברות למו בשבר בתעמי: יא בלה
יהוה את-חמתו שפך חרון אפו ויצת-אש בציון ותאכל יסודתיה:
יב לא האמינו מלכי-ארץ וכל כי י ישיב תבל כי יבא צר ואויב
בשערי ירושלים: יג מחטאת נביאיה עונת כהניה השפכים בקרבה
דם צדיקים: יד נעו עורים בחוצות ננאלו בדם בלא יוכלו ינעו
בלבשיהם: טו סורו ממא קראו למו סורו סורו אל-תנעו כי נצו גם-

בית יהודא

רשי

ויערע בייכער גישפאלטין געווארען אין
דאס אמריינקייט איז אריינגעריסן ונתרי
זה מיתת גיוול יותר מהרובי חרבו דאס
איז אמאוסערער טויט ווי מיט אשונערד:
(מדוקרים). ומבוקעים איז טייטש גישפאלטין
ובין נפיתת רעב בין ביקוע חרב קרוי דקירה
סאי גישוואלינע פון הונגר סאי גישפאלטנע
פון אשונרט ווערט גערופן דקירה: (מתנובות
שדי). ומשרשים ועשבים שמלקטים ואוכלים
ווייל זיי האבן גיגעסן גרא אין ווארצלן
ורב פרשם ומאוססו הט זיך גימערט ויער
מיסט אין מיאוסקייט: (י) (לקרות). ולמאכלו
צום אויפערסין ופמו ולא ברה אתם לחם.
להקרות את דודו ווי עס שטייט, ער הט
מיט זיי קיין פרויט ניש גיגעסין, צו מאכן
ואשר בערה בו כמה שנים וואס האט
בלה איתה בהנקמו מהם האט ער יעצט
דורף דא פאלשע נביאים איז אויף איר
בחווצות ופשהיו העורים הולכים בשוק היו
די בלינדע זענען גיגאנגען אין מארק האבן
דורכן בלוט פון דא גיהארגטיג ושוניו
האבן אין ירושלים גיהארגט: (נגאלו בדם).
אין בלוט ועד אשר לא יוכלו הקרובים
גיוואלט גינעהנין צו זיי האבן ניש גיקאנט
אליהם אין דרובער האבען זיין גערופען
המלוקלים בדם קערט פון אויג אב איר

פירוש ע"ט

ניט גיגלייבט דא קינגען פון דער ערד
בי יבא אז עס וועט קומען איין בליידיג
און איין פיינט אין די טוערן פון ירושלים
(יג) מחטאת מחמת די זינד אירע נביאים
די אום רעכט פון אירע פהנים וואס פו
גיסען אין איר די בלוט פון די צדיקים:
(יד) נעו זענען פאר וואגילט געווארען
בלינדע אין גאסען גאיי בדם זיי זענען
ווארען איין געריכט אין בלוט דא יוכי
אז מען זאל ניש קענען יידי זיך אן ריין

אז

מיתת גיוול יותר מהרובי חרב: מדוקעים
בין נפיתת רעב בין ביקוע חרב קרוי דקירה:
מתנובות שרי: משרשים ועשבים שמלקטים ואוכלים
רב פרשם ומאוסס: (י) דברות. למאכל כמו
(שמואל ב יב יז) ולא ברה אתם לחם (שם ג)
להקרות את דוד: (יח) בלה ה' את חמתו. אשר
בערה בו כמה שנים עתה בלה חמה בהנקמו
מהם: (יג) מחטאת נביאיה: כל שקר היתה לה
הרעה הזאת: (יד) נעו עורים בחוצות. כשהיו
העורים הולכים בשוק היו נעים ורגליהם נשמטים
בדם ההרגים סהר הרשעים הורגים בתופה:
ננאלו בדם. נתלכלכו בדם עד אשר לא יכלו
הקרובים אליהם ליגע בלבושיהם והיו קוראים
אליהם: (טו) סורו. מעלינו אתם הטמאים

המלוקלים

עסין דודין: (יא) (פלה ה' את חמתו).
גיברענט אין אים שוין ווימיעל יארען ועתה
דעם צארען פארלענד מיט דעם וואס ער
נביאיה. ושל שקר היתה קה הרעה הזאת
געקומען דא שגעכטץ: (יד) (נעו עורים
בחוצות) ופשהיו העורים הולכים בשוק היו
נעים ורגליהם נשמטים בדם ההרגים או די
זיערע פיס זיך געגלייבט אין גישאקילט
הרשעים הורגים בתוכה וואס די רשעים
ונתלכלכו בדם וזענען איינגירעכט גיווארן
אליהם ליגע בלבושיהם או די וואס האבן
אגרוהרען אין זיערע מלבושים והיו קוראין
צו זיי: (טו) (סורו). ומעלינו אתם הטמאים

פירוש ע"ט

גיבראטען אנטקעגען ירושלים איז דר ריח
אין זיין אריין און דער פון זענען זיין
גיווארען צו שפאלטען: (י) ידי די הענט
פון דער בארמיגע ווייבר האבן גיקאכט
זיערע קינדער היו זיין זענען געווארען
אין עסין צו זיי: (יא) בלה גאט הט פו
לענט זיין צארען שפך ער הט פו גאסין
זיין גרים צארען נצח און הט אן גיצונדען
אין פיער אין ציון און זיא האט פאר
ברענט אירע גרויסען: (יב) דא זיי האבן

נעו אמרו בננים לא יוספו לגור : סו פני יהיה חלקם לא יוספו
להביטם פני כהנים לא נשאו וקנים וקנים ק לא חננו : יו עוררנה
עודנו ק תכלינה עיינינו אל עזרתנו הבל בצפיתנו צפינו אל גוי לא

רשי

בית יהורא

המלכות כדס : כי נעו לשון סרחון ולכלוך
כמו (ויקרא א עז) מוראיו בטלחה דמחנמין
באולתו כך חברו מנחם : גם נעו נשמי כדס :
(עז) פני ה' חקם פנים ב של זעם מלת הקב"ה
חלקם והפרידו בעכו"ם למען אשר פני הכהנים
לא נשאו כהנים בשלוחת : (יו) עודנו תביית
עיינו אל עזרתנו הבל כשכחה עליו הרעה עדיין
היו עיינו לופות אל חיל פרעה שאל בהם
(ישעיה ל ז) ומלכים הכל וריק יעזבו שבו
מבשרים אותם לשורה ולא בלו כמו שנאמר
בהם (ירמיה לו ז) הנה חיל פרעה הולך לבס
לשורה ש לארצו מלחמה מלכי במדרג קינות
שהיו בלויים בספינות כמו הקב"ה לים התיכון
לפניהם נודות נפוחים כמין מעי אלה נערים
במים אמרו זה לזה הנודות הללו הם אבותינו
אלשי מלכים שבעו בים מחמת היסודים הללו
ואתנו ואלשי לעזרתם עמדו וחזרו לאחריהם :

לפי

צופות אל חיל פרעהו האבן אונוערי אויגין נאך אויסגעקוקט פרעה'ס חיל ושנאמר בהם
ומצרים הבל נריק יעזרו וואס שטייט אויף זייא מצרים'ס חיל איז נאריש אין
לערקייט ושהיו מבטיחים אותנו לעזרה ולא באו ווייל זיי האבען אונו צו געזאגט צו
העלפען אין וענען גאר גיט געקומן וכמו שנאמר בהם הנה חיל פרעה תיוצא לקם
לעזרה שב לארצו מצרימה ווי עס שטייט דס חיל פון פרעה וואס גייט ארויס אייף
העלפן האט צוריק גיקערט אין זיין לאנד גין מצרים ומצינו במדרש קינות שהיו
באים בספינות אין מדרש קינות שטייט די סיבה פון וואס די מצרים האבן צוריק
גיקערט אין גיט גיהאלפען די יודין ווייל ווען זיי וענען שוין גיפארין אויף שפיצן
ורמן הקדוש ברוך הוא קיסו האט השי"ת באפוילען דעם ים והציף לשניהם נודות
נפוחים כמין מעי אדם ננערים במים האט ער פאר זיי גימאכט שווימען אנגילאנע
פעכאזים ווי מענשליכע גידערים וואס האבן זיך גישאקילט אין וואסער ואמרו זה לזה
הנודות הללו הם אבותינו אנשי מצרים האבען דיא מצרים געזאגט איינער צום
צווייטען די גידערים וענען פון אונוערע עלטערין די מצריים ושטבעו בים מחמת
היהודים הללו ואנחנו יוצאים לעזרתם וועלכע וענן דערטרונקען געווארן אין ים
דורך די יודין וועלן מיר נאך גיין זיי העלפן ועמדי וחזרו לאחריהם דרופער וענען זיי
שפתי חכמים

לדמו פלמות זכעי לוי : לכן פירש לשון ונא : כדקדק לרשי הרי פני הוא טוב והסתת פנים הוא רע כמו
פירוש ע"ט

אן אירע קליידער : (טו) סורו קערט אפ
אום ריינע האבען זיי גערופען צו זייא
סורו סורו קערט אפ איר זאלט אונו גיט
אן רירען כי נעו דען זיי וענען גיווארען
אין גריכט אויף פאר וואגילט אפרי וייא
האבען גיזאגט לא יוספו די יודין וועלען
גיט מערען צו וואנען אויף דער וועלט:
(טז) פני דער צארען פון גאט האט זייא

אפ גיטיילט לא יוספו ער וועט גיט מערען
צו ליגען אויף זיי פני כהנים דרום ווייל
דעם פנים פון כהנים האבען זיי גיט פון
טראגען יתהים אונ אלטע לייט האבן זיי
גיט גילייט ועליגט : (יו) עודנו תאטשי די
רעה איז געקומן אויף אונו איז נאך אויס
גיגאנגען אונוערע אבען אל עזרתנו צוא
אונוער פאלטשע הילק בצפיתנו אין אונוער
האטען

יִשְׁעֵי: יח צָדוּ צַעֲדֵינוּ מַלְכַּת בְּרַחֲבֵינוּ קָרֵב קָצְנוּ מֵלֹאן יָמֵינוּ כִּי
בָּא קָצְנוּ: יט קָלִים הָיוּ רַדְפֵּינוּ מִנְשָׁרֵי שָׁמַיִם עַל־הַהָרִים דָּלְקָנוּ
בַּמִּדְבָּר אֲרָבוּ לָנוּ: כ רֹחַ אִפְּנוּ מִשִּׁיחַ יְדוּהָ נִלְכַּד בַּשְּׁחִיתוּתָם אֲשֶׁר
אָמְרָנוּ בְּצִלּוֹ נָחִיָּה בְּגוֹיִם: כא שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי בֶּת־אֲדוֹם יוֹשְׁבֵתִי יוֹשְׁבֵתִי
בְּאֶרֶץ עֵיץ נִסְעֵלֶיךָ תַּעֲבֹר־בּוֹם תִּשְׁפְּרִי וְתִתְעַרֶּי: כב תָּם עוֹנֶךָ בֶּת־
צִיּוֹן לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ פֶּקֶד עוֹנֶךָ בֶּת־אֲדוֹם גָּלָה עַל חֲטֹאתֶיךָ:

בית יהורא

צורִיק גַּעֲבֵאנָנָן: (צִפִּינוּ). וְחִדְּנוּ מִיר הָאֲבִין
גִּיהֶפֶס: (יח) (צָדוּ צַעֲדֵינוּ). וְאִיבִינוּ אָרְבוּ
אֶת צַעֲדֵינוּ מַלְכַּת בְּרַחֲבֵינוּ אֲוִנְעָרַע
פִּינֶד הָאֲבִין גִּילְאֶקְרֵט אִוִּיף אֲוִנְעָרַע סָרִיט
מִיר זֶאֶלְעֵן נִיט קַעֲנַעֵן גִּיין אִין אֲוִנְעָרַע
בֵּאסִין וְכִמּוּ וְאָשָׁר לֹא צָדָהּ, וְאִתָּה גִדְּוָה
אֶת בְּפִשִׁין וְוִי עֵס שְׁסִיט דְּעֶר וְוֹאס הָאֵט
נִיט גִּילְאֶקְרֵט, דִּיא קֶאָקְרֵטס אִוִּיף מִיין
לְעַבְעֵן: (כ) (מִשִּׁיחַ ה'). וְהוּא יֹאשִׁיחוּ דָס
הָאֵט עֶר גִּימִינֵט יֹאשִׁיחוּן: (בִּשְׁחִיתוּתָם)
וּבְגוֹמּוֹת שְׁחָפְרוּ אִין דִּי גִרִיבֶער וְוֹאס זִיין
הָאֲבִין גִּירָאֲבִין: (כא) (שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי בֶּת
אֲדוֹם). וְנִתְנַבֵּא יִרְמְיָהוּ עַל חוֹרְבֵן בֵּית שְׁנֵי
שְׁחִירִיבוּהוּ רֹמְיִים יִרְמְיָה הָאֵט נְבִיאֻת
וְשִׁמְחִי. וְלִפִּי שְׁעָה דְּעֶרְוִייל וְאָבֶל סוּפֶךְ שְׁגַם עֲלֶיךָ תַּעֲבֹר בּוֹם הַפִּירְעָנוֹת וְתִשְׁפְּרִי
מִמֶּנּוּ אָבְעֶר צוֹם סוּף וְוַעֲסֵטוּ אִוִּיף טִרִינְקֵן דָּעֵם שְׁטֶרָאף בַּעֲכָעֶר אִין פּוֹן אִים שִׁיכּוֹר
וְוַעֲרַעֵן: (וְתַתְּעִיר). וְתִקְאִין דִּיא וְוַעֲסֵט
זִי הָאֵט אִוִּיסְגִילְעֶרֶט אִיר קִרִיג: (כב) (תָּם עוֹנֶךָ בֶּת צִיּוֹן. וְלִקְחֵת עַל פֶּל חֲטֹאתֶיךָ) דִּי
בִּיסֵט גִּישְׁקָאָגֵן גַּעֲוֹאֲרַעֵן אִוִּיף דִּינֶע אָלַע זִינֶד: (לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ). וּמְגִלּוֹת אֲדוֹם
וְלִקְחֵן עוֹדוּ נֶאֱכִין גִּלּוֹת אֲדוֹם וְוַעֲסֵט שׁוֹיִן קִיין גִּלּוֹתִין נִיט זִיין:

רש"י

צִפִּינוּ: חֲסִינוּ: (יח) צָדוּ צַעֲדֵינוּ. אִוִּיבִינוּ אֲרָבוּ אֶת
לְעִדְנוּ מַלְכַּת בְּרַחֲבֵינוּ כִּמּוּ (וְחִדְּנוּ) כֹּל יוֹ
וְאֲשֶׁר לֹא לָדָה (ס"א) כִּי יֵב וְאִתָּה לִידָה אֶת
כִּפְסִי: (כ) מִשִּׁיחַ ה'. הוּא יֹאשִׁיחוּ כִּמּוּ שְׁנֵאֲמַר
בְּד"ה (ד"ה ב' לֹאִיכָה) וְיוֹקוּן יִרְמְיָהוּ עַל יֹאשִׁיחוּ:
בַּשְּׁחִיתוּתָם. בְּגוֹמּוֹת שְׁחָפְרוּ: (כא) (שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי
בֶּת אֲדוֹם). נִתְנַבֵּא יִרְמְיָהוּ עַל חוֹרְבֵן בֵּית שְׁנֵי
שְׁחִירִיבוּהוּ רֹמְיִים: שִׁישִׁי וְשִׁמְחִי. לִפִּי שְׁעָה ד'
אֲבֵל סוּפֶךְ. שֵׁם עֲלֶיךָ תַּעֲבֹר בּוֹם הַפִּירְעָנוֹת
וְתִשְׁפְּרִי מִמֶּנּוּ: וְתַתְּעִיר. וְתִקְאִין כִּמּוּ (בְּרַחֲבֵינוּ)
כִּי (כ) וְתַעֲרֵךְ דָּעֵם: (כב) תָּם עוֹנֶךָ בֶּת צִיּוֹן. לִקְחֵת
עַל כָּל חֲטֹאתֶיךָ: לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ. מְגִלּוֹת אֲדוֹם
וְלִקְחֵן עוֹדוּ:

חומיו

גִּימִינֵט שְׁנֵי וְוֹאס דִּי רֹמְיִים הָאֲבִין עֵס חֲרֹב גִּימִינֵט: (שִׁישִׁי
וְשִׁמְחִי). וְלִפִּי שְׁעָה דְּעֶרְוִייל וְאָבֶל סוּפֶךְ שְׁגַם עֲלֶיךָ תַּעֲבֹר בּוֹם הַפִּירְעָנוֹת וְתִשְׁפְּרִי
מִמֶּנּוּ אָבְעֶר צוֹם סוּף וְוַעֲסֵטוּ אִוִּיף טִרִינְקֵן דָּעֵם שְׁטֶרָאף בַּעֲכָעֶר אִין פּוֹן אִים שִׁיכּוֹר
וְוַעֲרַעֵן: (וְתַתְּעִיר). וְתִקְאִין דִּיא וְוַעֲסֵט
זִי הָאֵט אִוִּיסְגִילְעֶרֶט אִיר קִרִיג: (כב) (תָּם עוֹנֶךָ בֶּת צִיּוֹן. וְלִקְחֵת עַל פֶּל חֲטֹאתֶיךָ) דִּי
בִּיסֵט גִּישְׁקָאָגֵן גַּעֲוֹאֲרַעֵן אִוִּיף דִּינֶע אָלַע זִינֶד: (לֹא יוֹסִיף לְהַגְלוֹתְךָ). וּמְגִלּוֹת אֲדוֹם
וְלִקְחֵן עוֹדוּ נֶאֱכִין גִּלּוֹת אֲדוֹם וְוַעֲסֵט שׁוֹיִן קִיין גִּלּוֹתִין נִיט זִיין:

שפתי חכמים

כּוֹס הַפִּירְעָנוֹת וְאִדְרֵכָה וְאִתָּה הוּא סָכָה בְּרֹאיוֹ תִּתְכַּחֵה.
לִכְּסֵם טִיבֵי וְשִׁמְחִי לִפִּי שְׁעָה כְּלוּמַר הַשְׁמַחֵם תִּתְכַּחֵם לִפִּי
שְׁעָה אֲבֵל סוּפֶךְ שֵׁם עֲלֶיךָ תַּעֲבֹר בּוֹם לֹא שֵׁם עֲלֶיךָ

פירוש ע"ט

הָאֲבִין הָאֲבִין מִיר גִּיהֶפֶס צִי: אֲוִי אִין
פֶּאָלֶק וְוֹאס וְוַעֲסֵט נִיט הָעֶלְפֵּן: (יח) צָדוּ
צַעֲדֵינוּ זִיין הָאֲבִין גִּילְאֶקְרֵט אִוִּיף אֲוִנְעָרַע
סָרִיט פּוֹן צו גִּיין אִין אֲוִנְעָרַע בֵּאסֵעֵן קָרֵב
עֵס הָט גִּינְעָהֲנֵט אֲוִנְעָרַע אֲוִמְגִילֵק סָרִיא עֵס
אִין פּוֹל גִּינְוֹאֲרַעֵן אֲוִנְעָרַע טַעֲגֵי כִּי קִיא עֵס
אִין גִּינְוִמֵן אֲוִנְעָרַע עֲדָע: (יט) בְּדִים גִּרִינְגֶּר
וְעַנְעֵן גִּינְוִעֵן אֲוִנְעָרַע נֶאֱכֵר יֹאגֶער מַעֲר וְוִי
דִּי אֲדִקְעֶרֶן פּוֹן הִימֶל עַל הָהָרִים אִוִּיף דִּי
בַּעֲרֵג הָאֲבִין זִיין אֲוִנוּ גַּעֲיֹאגֵט אִין דְּעֶר
מִדְּבָר הָאֲבִין זִיין אִוִּיף אֲוִנוּ גַּעֲלֹאקְרֵט:
(כ) רֹחַ אִפְּנוּ דָּעֵם אָטוֹם פּוֹן אֲוִנְעָרַע נֶאֱכֵר
קַעֲכָעֶר אִין דְּעֶר גִּינְוֹאֲלֶבֶטֶר פּוֹן גֵּאָט: וְלִקְחֵן

איכה ה

ה' א זכר יהוה מה-היה לנו הביט הביטה ק' וראה את-הרפתנו :
 ב נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים : ג יתומים היינו
 סאין ואין ק' אב אמתנו בארמנות : ד מימינו בכסף שתינו עצינו
 במחיר יבאו : ה על צוארנו נרדפנו יגענו סלא ולא ק' הונח-לנו :
 ו מצרים נתנו יד אשור לשבע לחם : ז אבתנו חמאן אינם ואינם ק'
 טאנחנו ואנחנו ק' עונתיהם סבלנו : ח עבדים משלו בנו פרק אין מידם :
 ט בנפשנו נביא לחמנו מפני חרב המדבר : י עורנו כתנור נכמרו

רש"י

בית יהורא

ה' (ד) (מימינו בכסף שתינו). שהיונו כסופים לראש לשחזר
 מים מן ההר מפני האויבים
 והיונו קונים מהם בכסף: (ה) על צוארנו נרדפו.
 מעול עבודה קשה: יגענו. לחסוף ממין ונכסים:
 ולא הונח לנו. יגיענו בזרוע כי האויבים גובים
 וחוספים הכל במסים וגלגלות וארמוניות:
 (ו) מצרים נתנו יד. דרך אדם המופל ורואה לעמוד
 מוסיף יד למי שאלו לעזור לו ואף כן למלכים:
 הוסטנו יד שיעורנו: וראשור. שישכטנו בלחיים:
 נתנו. כמו נתנו דבשות הנז"ל משמשת במקום
 נז"ל כיה וכן (ד"ה א כס יד) כי ממך הכל
 ומידך נתנו לך וכן (בראשית לד טז) ונתנו את
 צמותינו לכה: (ט) בנפשנו נביא וחמנו. בסקנת
 נפשנו

ה' (ד) (מימינו בכסף שתינו). ושהיינו יריאים
 לשאוב מים מן ההר מפני
 האויבים וייל מיר האבען מורא גיהאט
 פאר די פיינד צוא שפעען וואסער פונ'ם
 טייף ווהיינו קונים מהם בכסף האבן מיר
 געמוזט קויפען ביי זיי פאר געלט: (ה) על
 צוארנו נרדפנו. ומעול עבודה קשה פונ'ם
 יאך פון דער שווערער ארבייט: (יגענו).
 וואסוץ ממוך ונכסים איינצוצואמלען געלט
 אין פארמעגען: (ולא הונח לנו). ויגיענו
 בידינו אונזער פארמעגען איז ביי אונז נישט
 געבליבען וכי האויבים היו גובים וחוספים
 הכל במסים וגלגלות וארמוניות וייל די
 פיינד האבן אלץ צו גענומן מיט פאדאטקיס:
 (ו) (מצרים נתנו יד). ודרך האדם הנופל
 וואס פלט אין וויל זיך אויפשטעלן ומושיט יד
 אויס זיין האנד צו אמענש וואס שטייט לעבן אים
 ער זאל אים העלפן אויפשטעלן
 וואך פאר למצרים הושתנו יד שיעורנו אזוי
 נאגט דא דער נביא די יודין האבען
 אויסגישטרעקט זייער האנד צו די מצרים
 זיי זאלן זיי העלפן: (ולאשור). ושישכטנו
 בלחמנו זיי זאלן אונז אנזעטן מיט זייער ברויט:
 (נתנו). ופמו נתנו גלייך ווי עס
 וואלט גישטאנען מיט צוויי נונין ודגשות
 הנז"ל משמשת במקום נז"ל שניה דאס
 פינטעלע פון דער נז"ל באניצט גלייך ווי עס
 וואלט גישטאנען נאך אנוי: (ט) בנפשנו
 נביא לחמנו. ובסקנת נפשנו מיר האבן
 זיך איינגישטעלט דס לעבן והיינו מסופנים

פירוש ע"ט

אונז העלפען: (ז) אבותינו אונזערע עלטערן
 האבען געזינדיגט אונ זיי זענען נישט פאר
 האנדען אונז אונז האבען זיי גורם
 גיווען מיר זאלען זיידען דעם שטראף
 פון זייערע עבירות: (ח) גבירים די קנעכט
 וואס פלעגען צו אונז ציגס צאלען דאס
 מיינט מען יושבי שער פאר אונז עס איז
 נישט דא ווער עס זאל אונז מציל זיין פון
 זייערע הענט: (ט) גבירים מיט ספנת הנפש
 טוען מיר אריין ברענגען אונזער שפייד
 פון פערל פאר וועגען דו שווערד פון די
 רופער וואס באהאלטן זיך אין מדבר צו
 רופען: (י) ערנו אונזער הוט האט גיטאן

ה' (א) זכור גידענך די גאט די גוטס וואס
 עס איז אונז גיווען הביטה
 ועה אצונד אונז חרפה: (ב) נחלתנו אונז
 בית המקדש איז איבר גיקערט צו פרעמד
 בתינו אונזערע הייזער זענען צו פרעמד
 ג: יתומים גלייך ווי יתומים זענן מיר גיוון
 ווס האבן נישט קיין פאטער אבותינו אונזערע
 מוטערס זענן אזוי ווי אלמנות: (ד) מיכא
 אונזערע אייגענע וואסר מוין מיר באצאלן
 געלט צייג אונזער האלץ קומט אונז אן
 אין פאר בייטונג: (ה) עי מען האט אונז
 געיאגט אבער אונזער האלץ: (ו) מצרים
 מצרים האבן מיר גיגבן איין האנט ווי זאלן

מִפְּנֵי זֶלַעְפוֹת רָעַב: יֵא נָשִׁים בְּצִיּוֹן עָנוּ בַת־לֵת בְּעָרֵי יְהוּדָה: יֵב שָׂרִים
בִּירֵם נִתְּלוּ פָנֶי זָקֵנִים לֹא נִהְדְּרוּ: יֵב בַּחֲוָרִים מַחֲוֹן נִשְׁאוּ וְנִעְרִים בְּעֵץ
כִּשְׁרֵי: יֵב זָקֵנִים מִשְׁעַר שִׁבְתוֹ בַּחֲוָרִים מִנְּגִינָתָם: טו שִׁבַּת מִשׁוֹשׁ
לִבְנוֹ הַהֶפֶךְ לֵאבֹל מַחֲוֹלָנוּ: טז נִפְלָה עֲמֻרַת רֹאשֵׁנוּ אֵי־נָא לָנוּ כִּי
הִטָּאנוּ: יז עַל־זֶה הָיָה דָוָה לִבְנוֹ עַל־אֵלֶּה הִשְׁכּוּ עֵינֵינוּ: יח עַל הָרִי־
צִיּוֹן שְׁשִׁמָּם שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ־בוּ: יט אֶתֶּה יְהוָה לְעוֹלָם תִּשָּׁב כַּסָּאךְ

בית יהודה

כְּשֶׁהָיָה מִבְּיָאִים מְזוֹנָתֵינוּ מִן הַשָּׂדֶה מִיר
וְעָנְעוּ גִּיּוּעוֹן אֵין אֶסְכְּנָה וְעָנְ מִיר וְעָנְעוּ
גִּיּוּאֲנֵנְעוּ אֵין פֻּעֵלד בְּשָׂרֵי בְּרַעְנֵנְעוּ אֶהֱיִים
שְׁפִיזוּ וּמִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר דוֹרְךְ דִּר שׁוֹעֵרד
פֻּן פִּינְד וְנָאס שְׁטִיט אֵין דֶּער מִדְבָּר:
(י) (נִכְמְרוּ). וְנִתְחַמְמוּ אִינוֹעֵר הוּיט אִינו
דֶּער הִיצֵט גִּיּוּאֲרֵעֵן וּנְכֵן כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמִיו
אִזוּי שְׁטִיט יוֹסֶפֶס רַחֲמָנוּת אִינו דֶּר הִיצֵט
גִּיּוּאֲרֵן וּבְלָשׁוֹן גְּמָרָא יֵשׁ הִרְבָּה עַל הַפֻּמֶר
שֶׁל עֲנָבִים, מִכְמַר בְּשָׂרָא אֵין דֶּער גְּמָרָא
גְּעַפִּיגֶט זִיךְ פִּיל מֵאל דָּאס וְנָאס, אִזְפִּין
דֶּעֲרֵה־רִיצִיג פֻּן דִּי ווִינִט־רִיזִיג, דֶּר הִיצִיג
פֻּן פִּלִּישׁ: (וְלַעֲפֹת רָעַב). וְכִמוּ רִוּחַ וְלַעֲפֹת
לָשׁוֹן שְׂרִיפֶהוּ ווִי עֵס שְׁטִיט אַ בְּרַעְנֵנְדִיגֶר
ווינט, וְלַעֲפֹת אִינו טִיטֶש בְּרַעְנֵן: (יג) (טַחֲוֹן נִשְׂאוֹ). וּפְשֶׁהֵי הָאִזְבִּים מוֹלִיכִין וְאִזְנֵן
בְּקִלְרִין וְעָנְ דִּי פִינְד הָאָבֶן זִי גְעַפִּירֶט אֵין קִיטִין וְהִיו נוֹתֵנִים עַל פִּתְפִּיחֶם רַחֲמִים
וּשְׂאֻת כְּדִי לִינְעֵם הָאָבֶן זִי אֶרֻפְגִּילִיגֶט אִזְפִּין דִּי אֶקְסִלִּין מִיִּלְשְׁטִינֶר אֵין נָאךְ מִשְׂאֻת
כְּדִי זִי זָאלֶן אָבְגִּימַטֶרֶט וְעָרֵן: (יד) (עַל זֶה הָיָה דָוָה לִבְנוֹ). וְעַל הַמִּפְּרֶשׁ בְּמִקְרָא
שְׁלַאחֲרִיו אִזְפִּין דָּעַם וְנָאס שְׁטִיט אֵין ווִיטֶער־רִיצִיג פֻּסוֹק וְעַל הָרִי צִיּוֹן שְׁשִׁמָּם
שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ אִזְפִּין בָּאָרְג צִיּוֹן וְנָאס אִינו ווִיטֶס אִזְפִּין פִּיקֶסֶן גִּייעֵן דָּרֶט: (יט) (אֶתֶּה
שְׁפִתֵי הַכֹּהֲנִים

נִפְסְנוּ מִהֵיוּ מַסִּכְמִים כְּשֶׁהָיוּ מִבְּיָאִים
מִזוֹנָתֵינוּ מִן הַשָּׂדֶה מִפְּנֵי חֶרֶב הַמִּדְבָּר: (ו) נִכְמְרוּ
נִתְחַמְמוּ וּנְכֵן (ז) כִּי נִכְמְרוּ רַחֲמֵינוּ וּבְלָשׁוֹן
גְּמָרָא יֵשׁ הִרְבָּה עַל הַפֻּמֶר שֶׁל עֲנָבִים מִכְמַר
בְּשָׂרָא: (ח) וְנִשְׂפֹת רָעַב, כִּמוּ (תַּלְמִיד יֵא) וְרוּחַ
וְלַעֲפֹת לָשׁוֹן שְׂרִיפֶה: (יג) (טַחֲוֹן נִשְׂאוֹ). כְּשֶׁהָיוּ
הָאִזְבִּים מוֹלִיכִין אֶתֶּם בְּקִלְרִין הִיוּ נוֹתֵנִים עַל
כְּתִפֵּיהֶם רַחֲמִים וּשְׂאֻת כְּדִי לִינְעֵם, וְכֵן בְּעַד
כָּל, כָּל כֹּהֵן, וּבְשׁוֹן כָּלֹן מוֹפֵל בַּתְּשׁוּת רַחֲמִים
כִּמוּ בְּלֵאמֶר בְּשׂוֹרָא (נִתְחַמְמוּ) וְנָאס יְהוָה כָּל
כִּי הִסְבִּיל וְכֵן (לַעֲלֵי א) הִסְבִּיל כִּי: (יד) עַל זֶה
הָיָה דָוָה לִבְנוֹ, עַל הַמִּפְּרֶשׁ בְּמִקְרָא שֶׁל אַחֲרָיו.
עַל הָרִי לִיוֹן גִּי שְׁשִׁמָּם וְשׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ: (יט) אֶתֶּה

זֶפֶר כִּי הוּא תִּתִּית טַעַם לַבָּחַי: מ דָּקֶה לִרְשֵׁי מִן אֶדָם מִבְּיָאִים לֵחֶם, לִכְיִם כִּסְכֶּת כו: ג וְהִיוּ
פִירוּשׁ ע"ט

פֻּן ווִיעֵר גִּיּוּאֲנֵן: (טו) שְׁבַת מִיר הָאָבֶן
שׁוֹיִן גִּיט קִיין שְׁמִחָה דָּעֵן עֵס אִינו פֶּאר
שְׁטֶערֶט גִּיּוּאֲרֵן דִּי פִרִיד פֻּן אִינוֹר הָאָרְץ
נִהָרַע עֵס אִינו פֶּאר קֶערֶט גִּיּוּאֲרֵן צו קָלָג
אִינוֹעֲרַע טַעֲנֵץ אִינו שִׁרִים וְנָאס דִּי קוֹים
פִּלְעָנֶן צו זִינְעֵן: (טז) נִזְכָּה עֵס אִינו אֶרָאפּ
גִּיפֶאלֶן דִּי קֶרֶן פֻּן אִינוֹעֲרַע קַעֶפּ אִינו נָא
נִזְכָּה ווִי צו אִינו דָּעֵן מִיר הָאָבֶן גְּעִינְדִיגֶט:
(יז) שֶׁל זֶה אִזְפִּין דָּעַם הָאָס אִינו ווִי גִיטָאן
אִינוֹר הָאָרְץ עַי אִיָּה אִזְפִּין וְעָנְ דִּי דָּאזִיגֶע
וְעָנְעוּ שׁוֹנְקֶעֶל גִּיּוּאֲרֵעֵן אִינוֹעֲרַע אִזְפִּין
וְעָנְעוּ פִיל גִּיּוּוִיין: (יח) זֶה אִזְפִּין ווִילְעֵן
דָּעַם בָּאָרְג צִיּוֹן וְנָאס עַר אִינו פֶּאר ווִיטֶס
גְּעוּוֹאֲרֵן שׁוֹנְקֶעֶל פִּיקֶסֶעֶן הָאָבֶן גִּיטָאן גִּיין
אִין אִיָּה: (יט) אֶתֶּה הִי מִיר ווִיטִיסִין וואוּל
אז דו גָּאט בִּיסֶט אִיבִיג אִינו דִּיין מִלּוּכָה
אִיבִיעֵר

ווי אֵין אִזְפִּין דֶּער הוּצֵט וְעָרֵעֵן וְעָנְעוּ
אִיטֶר־גִּיש אִינו בְּרַנּוֹג פֻּן הוּנְגֶר: (יא) נָשִׁים
אִינוֹעֲרַע פִּינִט הָאָבֶן גִּיפִינְגִיגֶט אִינוֹעֲרַע
וויבִיעֵר כְּתוּבֹת אִינו יוֹגֶט שְׂרִייעֵן אִין דִּיא
שְׁטֶעט פֻּן יְהוּדָה: (יב) זִיִּים קִיין הָעָרִין
הָאָבֶן מִיר גִּיט זִי זָאלֶעֶן אִינו הֶעֱלַפֶּעֶן
דָּעֵן זִי וְעָנְעוּ אִלִּין פֶּאר ווִיעֵרֶע הָעָנֶט
אִזְפִּין גִּיָּהֲנֵנְעוּ גְּעוּוֹאֲרֵעֵן פִּי זִיִּים דֶּער
אִינו עֲזוּג פֻּן אֶלְטֶע וְעָנֶן גִּיט גִיאַכֶט גִּיּוּוִיעֵן:
(יג) בַּחֲוָרִים דִּי יוֹנְגֶע קִינְדֶּער הָאָבֶן גִּיטֶאִי
טֶראַגֶען אִזְפִּין זִיךְ דִּי יֵאךְ פֻּן דָּם מִיר וְנָאס
דִּי פֶערֶד דָּארְפֶּען צִיָּהֶען יִגְעָרִים אִינו יוֹגֶעֶן
מִיט שׁוֹעֲרַע מִשְׂאֻת פֻּן הָאָלֶץ וְעָנֶן שְׂאָף
גְּעוּוֹאֲרֵעֵן: (יד) גִּיָּהִים דִּיא סִנְהֶדְרִין וְנָאס
פִּלְעָנֶעֶן צוֹא וְצִיין אִין טוִיעֵר פֻּן שְׁטָאט
וְעָנֶן בִּסֶל גְּעוּוֹאֲרֵן בַּחֲוָרִים דִּי יוֹנְגֶע קִינְדֶּר

איכה ה

דָּדֹר וְדֹר: כִּדְמָה לַנִּצָּחַ תִּשְׁכַּחְנוּ תַעֲזֹבְנוּ לְאַרְץ יָמִים: כִּי הִשְׁכַּחְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁכַּח וְנִשְׁכַּח לְחֹדֶשׁ יָמֵינוּ בְּקֶדֶם: כִּי בִי אִם-מָאֵס מֵאֲסִתָּנוּ קִצְפֹת עֲלֵינוּ עַד-מָאֵד: הִקְטַל חֹזֶר לֵאמֹר הִשְׁכַּחְנוּ וְלֹחֲזִיכַח סָחוּן: כִּי הִשְׁכַּחְנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁכַּח לְחֹדֶשׁ יָמֵינוּ בְּקֶדֶם:

נשלם ספר איכה תהלה לאל המעלה לעמו ארוכה

סכום פסוקי איכה מאה וחמשה וארבעים. וסימנו סוף ויחיל ידומם לתשועה ס', ופרקי חמשה והרמוז בן בג בן אומר לפוס לערא אנרא. וחליו לדכא תחת רגליו :

רשי

ה'. ידענו כי לעולם תשב והואיל וכן הוא :
(כ) רבה רגזת תשכחנו. הלא נשבעת לנו כי כך כשם שאתה קיים כך שבעתך קיימת : (כב) כי אם מאוס מאסתנו. נשכיל שחמלנו לא היה לך להרבות קלף עד מאד כאשר קלפת : (כג) השיבנו ה'. מפני שמסיים בדברי תוכחה הולך לכסול מקרא שלמנו פטל אחרת וכן ישעיה ותרז עשר וקבלת :

חסלת מגלת איכה

ה'. וידענו כי לעולם תשב מיר וייסין אז דיא ביסט דער שוויגער ווהואיל וכן הוא אין וייל עס איז טאקע אזוי : (כ) וקמה לנצח תשכחנו. והלא נשבעת לנו בך די האסט דאך אונז ביי דיר צו גישווארען וקשם שאתה קיים כך שבעתך קיימת אזוי ווי דיא ביסט אנאייביגער אזוי איז דיין שבושה אייביג : (כב) ופי אם מאס מאסתנו ובשכיל שחמלנו וייל מיר האבן געזינדיגט ולא היה לך קרבות קצף עד מאד כאשר קצפתו האסטו גיט גידארפען אזוי פיל צארין צערנין ווי די האסט גיצעריגט : (כג) והשיבנו ה'. ומפני שסיים בדברי תוכחה וייל ער ענדיגט מיט שטראף רייד והוצרך לכסול מקרא שלמנו פעם אחרת וכן ישעיה ותרז עשר וקהלת קאפילט ער דעם פרוהריגען פסוק נאך אמאל דס ועלבי איז אין ישעיה. תרי עשר קהלת. קדי אויס צו לאוען מיט אגיסען אויסקלאז, אז דער סוף איז גיט איז אקעס גיט :

שפתי חכמים

מדכתיב אחרי על הר ליון שמש דמשמע דאלטיל קאי : ס דאל-כ מה שייך למה ללח לעיני חתם ס' נעום תשכ : חסלת מגלת איכה :

פירוש ע"ט

איבער דר וועלט וועט זיך קיין מאל גיט אפ טאן דער דור אונז אויף אייביג וועסטו ויצען אויף דיין שטול פין מלוכה : (כ) רבה וייל דו ביסט אויף אייביג ווארום זאלסטו אונז פאר געסין אויף אייביג ווארום זאלסטו אונז פאר קאזין צו זאנגע טעג : (כא) השיבנו קער דו גאט אונז ווידער צו דיין זאנד וועלען מיר זיך צו דיר אום קערן צו דינען בלב סהור מיט איין ריינע הארץ

חדש ימינו קנקם בעניי אונזערע טעג אזוי ווי פריער מיר זאלען זיך דינען אין בית המקדש. (כב) כי דען אויב דו האסט אונז ממאס געווען וועגען אונזערע זינד האסטו דאך שוין גיצאריגט אויף אונז ווידער פיל דרום בעטין מיר זאלסט שוין פאר לענדן אונזערע צרות אונז ווידער קערען אונז צו דיר אמן ואמן :

חסלת מגלת איכה

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם.

